

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІЛОЛОГІЇ ТА МАСОВИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

До захисту допустити:
Завідувач кафедри

В'ячеслав КУДЛАЙ

19 грудня 2023 р.

**«ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЇ ЦЕНТРАЛЬНИХ ДЕРЖАВНИХ АРХІВІВ
УКРАЇНИ»**

Кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти другого
(магістерського) рівня
освітньо-професійної програми
«Інформаційна, бібліотечна та
архівна справа»
Агаєвої Владислави Олегівни

Науковий керівник:
Петрова Ірина Олександрівна,
кандидат історичних наук, доцент
кафедри інформаційної діяльності

Рецензент:
Сальнікова Наталія Валеріївна,
кандидат історичних наук,
доцент, професор кафедри
міжнародних відносин,
інформації та регіональних студій
Національного авіаційного
університету

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою відмінно, А (95 балів)

Секретар ЕК Ірина ПЕТРОВА
17 січня 2024 р.

Київ – 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. НОВАЦІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ АРХІВНОЇ СПРАВИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	10
1.1. Новітні технології архівної справи	10
1.2. Документно-інформаційний масив публікацій з питань впровадження та використання новітніх технологій в архівній справі в Україні	15
Висновки до розділу 1.....	24
РОЗДІЛ 2. УКРАЇНСЬКА СИСТЕМА АРХІВНИХ УСТАНОВ	27
2.1. Мережа архівних установ в сучасній Україні	27
2.2. Нормативно-правове забезпечення діяльності архівних установ	37
Висновки до розділу 2	44
РОЗДІЛ 3. ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ- ТЕХНОЛОГІЙ В ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНТРАЛЬНИХ ДЕРЖАВНИХ АРХІВІВ УКРАЇНИ	46
3.1. Інформаційні ресурси та інтернет-сервіси в роботі центральних державних архівів України	46
3.2. Шляхи удосконалення роботи архівних установ за допомогою інформаційних технологій.....	55
Висновки до розділу 3	59
ВИСНОВКИ.....	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	64
ДОДАТКИ.....	75

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

БД – База (або бази) даних

НАФ – Національний архівний фонд України

Укрдержархів – Державна архівна служба України

ІПС – Інформаційно-пошукові системи

ТОПАЗ – Топологія Архівного Зберігання

Кабмін – Кабінет Міністрів України

Мін'юст – Міністерство юстиції України

Мінцифри – Міністерство цифрової трансформації України

ЦДНТА – Центральний державний науково-технічний архів України

ЦДІАЛ – Центральний державний історичний архів України, м. Львів

ЦДІАК - Центральний державний історичний архів України, м. Київ

ЦДАЕА – Центральний державний аудіовізуальний та електронний архів

ЦДАМЛМ – Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України

ЦДАГОУ – Центральний державний архів громадських об'єднань та українці

ЦДАВО – Центральний державний архів вищих органів влади та управління України

ЕА – Електронний архів

УНДІАСД – Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства

ЗУ – Закон (закони) України

ПЗ – Програмне забезпечення

ВСТУП

На сучасному етапі світове суспільство, частиною якого є і Україна, акумулює величезні обсяги документальної інформації, займається її обробкою, зберіганням та передаванням. Спостерігається все більша трансформація суспільної діяльності у цифрову, в якій надзвичайно важливу роль відіграє використання сучасних технологій і систем.

Стрімкий розвиток новітніх технологій, програмного забезпечення (далі ПЗ), автоматизованих інформаційних систем, електронних та комунікаційних засобів зв'язку зумовлюють потребу інформатизації всіх сфер людського життя.

Процес інформатизації і впровадження сучасних інформаційних технологій вже стали невід'ємною частиною трансформації архівної галузі, а також її відповіддю на виклики сучасності, спричинені «ковідними» обмеженнями та військовою агресією Російської Федерації проти України. Сьогодні, комп'ютерні технології являються одним із ключових інструментів не тільки оптимізації, а подекуди, і автоматизації звичних процесів в роботі фахівців архівної галузі, а й важливою складовою у процесі збереження культурної спадщини України.

З іншої сторони, сучасні технологічні надбання у вигляді соціальних мереж, веб-сайтів та засобів електронного зв'язку стали посередниками при побудові комунікації між архівними установами та користувачами, а також інструментами популяризації архівної інформації і створення бренду архівної галузі.

Варто зазначити, що достатньо невелика кількість наукових робіт присвячена саме вивченню питання організації веб-сайтів архівних установ та впровадженню, за їх допомогою, інформаційних технологій та електронних послуг задля задоволення потреб користувачів.

Водночас, актуальність дистанційного обслуговування громадян за допомогою електронних послуг та онлайн сервісів зростає з початку розгортання повномасштабної агресії Російською Федерацією в Україну. Це зумовило основне спрямування дослідження та підкреслює його **актуальність**.

Об'єктом дослідження є діяльність Центральних державних архівів України.

Предметом дослідження є висвітлення діяльності Центральних державних архівів України на веб-сайтах цих установ, а також процес впровадження електронних послуг для користувачів та можливість доступу до електронних архівів.

Метою дослідження є узагальнення впровадження та використання новітніх інформаційних технологій та електронних послуг для користувачів веб-сайтів на прикладі Центральних державних архівів України, окреслення перспективних напрямків щодо удосконалення їх інформаційних ресурсів та інтернет-представництв.

Для досягнення мети були сформульовані наступні **завдання**:

- перевірити наявність, стан впровадження і використання інформаційних технологій в архівній галузі в цілому;
- визначити стан дослідження науковцями питань інформатизації та впровадження інформаційних технологій в архівній справі України;
- розглянути структуру мережі архівних установ України та вивчити нормативно-правову базу, що регламентує їх роботу;
- проаналізувати змістовне наповнення офіційних веб-сайтів Центральних державних архівів України;
- запропонувати шляхи удосконалення роботи архівних установ за допомогою інформаційних технологій.

Стан дослідження теми. Слід зазначити, що питанню інформатизації і впровадження інформаційних технологій в архівній галузі присвячено досить великий масив публікацій і наукових розвідок авторів, що публікуються в фахових науково-періодичних виданнях України.

Серед опрацьованих джерел, слід відзначити науковців, які зробили значний внесок у дослідження даного питання: В. Бездрабко, А. Алексєєнко та М. Балишев, І. Довжук, Л. Дідух та Н. Залєток, А. Майстрєнко та Р. Романовський, Я. Калакура та Ю. Ковтанюк, А. Хромов, Т. Білушак, О. Гаранін, М. Палієнко, О. Левчук, Г. Голубкіна, Н. Коржик, О. Артеменкова та ін. [1-4; 6-8; 16; 21-24; 26-27; 31; 34-38; 81-82; 90].

Водночас, кількість наукової літератури, присвяченої питанням розробки і інтеграції електронних послуг в роботу інтернет-представництв архівних установ України для задоволення потреб користувачів та онлайн-сервісів є досить обмеженою. Дане питання ще залишається поза увагою багатьох дослідників, наукові розвідки яких, частіше, присвячені загальним проблемам інформатизації та впровадження новітніх технологій, оцифруванню документів та створенню цифрових архівів. Чи не єдиними такими працями є статті «Веб-сайти архівного спрямування у проведенні генеалогічних досліджень» А. Артеменкової; С. Бобрицького та А. Захарчук «Концептуальні підходи та проблемні питання у побудові NGN-мереж в архівній справі (на прикладі забезпечення користувачів віддаленим доступом до документів Національного архівного фонду Центрального державного науково-технічного архіву України)»; А. Алексєєнко «Публікація електронних образів архівних документів: основні принципи (з досвіду роботи Центрального державного науково-технічного архіву України)»; Л. Божук «Інформаційні ресурси і сервіси Інтернет в роботі державних архівів України»; «Досвід зі створення 3D-екскурсії приміщеннями Центрального державного науково-технічного архіву України» М. Балишева, Т. Андрєєва та Г. Голубкіної; С. Ільїна «Застосування інтернет-технологій для забезпечення користувачів віддаленим доступом до документів національного архівного фонду, що зберігаються у Центральному науково-технічному архіві України, та довідкового апарату до них»; Н. Залєток та Є. Чорноморець «Сучасний стан упровадження електронних послуг центральними та обласними державними архівними установами України»; І. Тюрменко «Комунікації з громадськістю

в системі державних архівних установ України» та «Експертна оцінка структури та змісту веб-сайтів архівних установ України»; Н. Коржик «Архіви України в інформаційному просторі: сучасний стан організації веб-сайтів»; [1-2; 4; 9-10; 23; 25; 31; 87-88].

Таким чином, це ще раз вказує на актуальність обраної теми кваліфікаційної роботи, підкреслює недостатній рівень дослідження питання організації веб-сайтів архівних установ та впровадження, за їх допомогою, інформаційних технологій та електронних послуг задля задоволення потреб користувачів. У зв'язку з цим, виникла необхідність, на прикладі аналізу структури і наповнення інтернет-представництв Центральних державних архівів України, оцінити рівень впровадження архівними установами новітніх інформаційних технологій.

Джерельну базу дослідження складають нормативно-правові акти, що регулюють організацію архівної справи в Україні, систему архівних установ, діяльність архівів. Зокрема: Закони України (далі – ЗУ) «Про затвердження Положення про Державну архівну службу України», «Про Національний архівний фонд та архівні установи», «Про культуру», «Про охорону культурної спадщини», «Про Національну програму інформатизації», «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації»; Постанови Кабінету Міністрів України (далі – Кабмін), «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися архівними установами, що утримуються за рахунок бюджетних коштів», «Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади» [60-61; 64-65; 68-69; 71-72; 75-76].

В рамках написання кваліфікаційної роботи, було опрацьовано такі науково-періодичні видання: «Архіви України», Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук, Збірник наукових статей «Соціум. Документ. Комунікація» Університету Г. Сковороди у Переяславі; Збірник наукових праць Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського;

«Студії с архівної справи та документознавства»; Науковий журнал «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія»; «Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія»; «Вісник книжкової палати»; «Вісник Харківської державної академії культури».

Авторкою використані матеріали монографії «Історико-культурна спадщина: збереження, доступ, використання» [38; 88].

Використано електронний ресурс як одне з джерел інформації. Зокрема, веб-сайти Центральних державних архівів України.

У процесі написання кваліфікаційної роботи було використано наступні **методи**:

– проблемно-тематичний та узагальнення – для аналізу та вивчення наукових публікацій, що стосуються теми кваліфікаційної роботи;

– оцінки, порівняльний та контент-аналіз – для аналізу структури, змісту та наповнення офіційних веб-сайтів Центральних державних архівів України;

– прогнозування та моделювання – для визначення шляхів удосконалення роботи архівних установ за допомогою новітніх інформаційних технологій.

Отримані результати мають **практичне значення** в установленні методів або способів удосконалення роботи Центральних державних архівів України за допомогою інформаційних технологій та впровадження електронних послуг.

Апробація результатів дослідження відбулася на конференціях:

– Міжнародна науково-теоретична конференція молодих учених «Культура та інформаційне суспільство ХХІ століття», 20–21 квітня 2023 року (Харківська державна академія культури, м. Харків);

– I Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Студії з інформаційної науки, соціальних комунікацій та філології в сучасному світі», 26 жовтня 2023 року (Маріупольський державний університет, м. Київ);

– XIX Міжнародна науково-практична конференція «Українська і світова культура в умовах глобалізаційних викликів», 16-17 листопада 2023 року (Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне).

За матеріалами кваліфікаційної роботи було **опубліковано** тези:

– Агаєва В. О. Цифровізація та інформатизація архівної справи: аналіз наукових публікацій в українській фаховій періодиці // Культура та інформаційне суспільство ХХІ століття : зб. матеріалів міжнар. наук.-теорет. конференції молодих учених (20-21 квіт. 2023 р., м. Харків). 2023. С. 146-148.

– Агаєва В. О. Інтернет-представництва Центральних державних архівів України // Студії з інформаційної науки, соціальних комунікацій та філології в сучасному світі : зб. матеріалів I Всеукр. наук.-практ. конференції з міжнародною участю (26 жовт. 2023 р., м. Київ). 2023. С.

Також, прийняті та затверджені до друку оргкомітетом Декади студентської науки 2024 в МДУ тези за темою: «Популяризація архівної інформації в сучасній Україні: стан дослідження проблеми».

РОЗДІЛ 1

НОВАЦІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ АРХІВНОЇ СПРАВИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

1.1. Новітні технології архівної справи

Сьогоднішній стан архівної справи в Україні можна охарактеризувати поглибленням процесу інформатизації, який вже став одним із пріоритетних завдань на державному рівні. Причиною цьому є стрімкий розвиток інформаційних технологій, ПЗ, розробка та використання автоматизованих систем. Якість обробки, оцифрування та зберігання архівних документів, створення цифрових фондів та доступ до них, надання електронних послуг користувачам – все це залежить від рівня інформатизації архівної галузі та матеріально-технічного забезпечення кожної окремої архівної установи. Тому доцільно розглянути інформаційні технології, які вже впроваджено в архівній справі, або знаходяться на етапі розробки.

Говорячи про інформатизацію та цифровізацію архівної галузі, варто згадати «Стратегію розвитку архівної справи на період до 2025 року», в якій було окреслено стратегічні цілі галузі направлені на впровадження інформаційних технологій. Ключові положення цієї Стратегії були також закладені в проєкт «Концепції розвитку архівної справи до 2026 року» [30; 85].

На сучасному етапі, архівні установи намагаються у повній мірі використовувати здобутки сучасних інформаційних технологій, починаючи від простих шляхів модернізації напрямків своєї діяльності: удосконалення архівних і діловодних процесів, використання доступу до глобальної інформаційної мережі інтернет, використання електронної пошти та програм електронного документообігу, що призначені для автоматизації процесів діловодства, кооперація у роботі з документами через безпаперові технології та забезпечення електронного документообігу за допомогою електронного

цифрового підпису. (кваліфікованого електронного підпису або печатки) [28, с. 24-26].

Слід зазначити, що одним із важливих напрямків впровадження новітніх технологій і досі залишається оцифрування архівних документів та створення електронних архівів (далі – ЕА) для забезпечення подальшого їх використання, та надання віддаленого доступу до них користувачам. Ще більшої актуальності цей напрямок набуває на тлі загрози знищення та втрати цінних документів Національного архівного фонду України (далі – НАФ) у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України.

Важливим є той факт, що нині і досі не розроблено єдиних уніфікованих методичних рекомендацій із оцифрування документів та створення цифрових архівних фондів, що є результатом, подекуди, застарілого матеріально-технічного забезпечення архівних установ. Таким чином, в українській архівній сфері практично відсутня нормативна база процесу створення цифрових фондів НАФ і лише деякі обов'язкові процедури офіційно дозволені для проведення у довільному вигляді [20, с. 88].

Оцифрування і публікація архівних документів відбуваються не хаотично, а у контексті прив'язки до конкретно визначеної тематики або створення онлайн-вих документальних виставок [1, с. 133]. Сам же процес оцифрування відбувається за допомогою різних видів сканерів та цифрових фотокамер із використанням спеціалізованого ПЗ, що містить функцію оптичного розпізнавання і перетворення оцифрованого зображення на текст, з можливістю подальшого редагування.

В контексті інформатизації архівної галузі і розвитку дистанційних форм обслуговування користувачів, електронні виставки архівних документів стали ефективним інструментом, що надає користувачам ретроспективну інформацію. Така новітня форма архівних виставок поєднує у собі риси традиційної експозиції і використання сучасного ПЗ (Calameo, PhotoPeach, Prezi, Dipity тощо), яке імітує роботу з паперовими документами, а саме

дозволяє гортати сторінки, збільшувати масштаб, виділяти необхідні або цікаві місця [14; с. 44-45].

Говорячи про використання інформаційних технологій в архівній сфері, можна зазначити, що невід'ємною частиною інформатизації стала розробка та інтеграція в роботу архівних установ інформаційно-пошукових систем (далі – ПС). І тут, можна привести як приклад достатньо успішний проект Центрального державного науково-технічного архіву України (далі – ЦДНТА) «ТОПАЗ» (скорочення від «ТОПологія Архівного Зберігання»), кінцевим результатом впровадження якого має стати створення та інтеграція в роботу архіву єдиної пошукової системи [3, с. 18]. Така система дасть можливість контролювати стан архівних документів, відслідковувати їх рух, оптимізувати пошук документів у сховищах. Сама система побудована на трьохрівневому описуванні архівних об'єктів із використанням технології QR-кодів, в яких зашифрована інформація і які, за допомогою смартфона, працівники установи можуть зчитати. Передбачається, що така технологія може стати одним із ключових елементів у процесі створення SMART-архіву [там само, с. 18-21].

Продовжуючи тему використання ПС, слід зазначити, що сьогодні такі системи впроваджено в роботу веб-сайтів архівних установ, для полегшення взаємодії користувачів із масивами архівних даних. Для пошуку необхідної інформації або документу, достатньо зробити запит до спеціальної діалогової форми, яка передбачає три варіанти пошуку: простий, розширений та із використанням мови запиту. Залежно від варіанту пошуку, система дає можливість користувачу вибрати додаткові параметри [13, с. 39-41].

Важливим кроком, на сучасному етапі розвитку архівної галузі, стала реалізація пілотної версії проекту «е-Архів» Міністерства цифрової трансформації (далі – Мінцифри) спільно з Міністерством юстиції України (далі – Мін'юст) та Державною архівною службою України (далі – Укрдежрархів), метою якого є забезпечення збереження документів НАФ України та державних органів влади. Проектом передбачено створення спеціалізованого програмного модуля «Архів» апарату Мін'юсту та

модернізацію системи «Електронні архівні системи (ЕЛАРСИС)». Сам процес накопичення, обліку та збереження документів буде повністю автоматизовано. Для пошуку необхідного документу необхідно буде зробити лише кілька дій в системі. Наразі, тестування програмного модуля вже проведено на основі системи електронного документообігу «Аскод», яка широко використовується у державних органах України. Окремі документи, створені Мін'юстом, сформовано та передано на архівне зберігання до архіву Мін'юсту та до Центрального державного аудіовізуального та електронного архіву України (далі – ЦДАЕА) [52].

Важливим у процесі інформатизації архівної сфери є впровадження в роботу архівних установ платформи «ARCHIUM», функціонал якої надає можливість створення та представлення онлайн індивідуальних документальних зібрань і формування комплексних електронних ресурсів з великим обсягом архівних матеріалів державних архівів. Проте, на даному етапі інформатизації, використання цього ПЗ архівними установами України обмежено через брак фінансування та технічних ресурсів, і розглядається на перспективу [23, с. 31-33].

В сучасному інформаційному просторі важливого значення набули відкритість і можливість вільного доступу до інформації. Помічником архівним установам, у цьому питанні, стало розширення їх присутності в інтернет-просторі шляхом створення офіційних веб-сайтів. На їх сторінках представлено довідковий апарат в електронні формі, у межах якого користувачам доступні відомості щодо архівних фондів та описів справ для загального ознайомлення, електронні довідники, каталоги та покажчики, оцифровані документальні колекції, які частіше представлені у формі тематичних онлайн-виставок. Інформаційні веб-сторінки архівних установ, також, є простором для висвітлення діяльності архівних установ, оприлюднення їх проєктів та анонсування подій [10; 28; 31; 83; 87].

Окрім надання доступу до архівних документних ресурсів, на сторінках веб-сайтів архівних установ розміщуються корисні сервіси для користувачів,

із використанням технології вбудованих гіперпосилань, такі як наприклад: Безоплатна правова допомога для кожного, Урядова гаряча лінія, Дія Центр, Урядовий портал, офіційний веб-портал Укрдержархіву, портали бібліотек тощо.

Серед переліку новітніх технологій, що сьогодні використовуються архівними установами, слід згадати електронні читальні зали та інтернет-приймальні громадян.

Проте, варто зазначити, що частиною архівних установ України і досі не впроваджено такі технології. Натомість, на їх офіційних порталах розміщено лише графік роботи традиційної читальної зали із наданням контактних даних для попереднього запису, а також форми та приклади заповнення заяв для звернень користувачів.

Досить цікавим надбанням архівних установ у процесі інформатизації є підвищення інтерактивності їх веб-сайтів за допомогою таких новітніх технологій як 3-D екскурсії. 3-D екскурсії стали комплексом віртуальних турів приміщеннями архівних установ, читальних залів та архівних сховищ. Сама ж 3-D екскурсія являється тривимірним панорамним зображенням приміщень або їх частин за допомогою фотофіксації і потребує мінімального технічного обладнання у вигляді фотопристрою (цифрова фотокамера, мобільний телефон, відеокамера тощо) та штативу, а також спеціалізованого ПЗ для обробки знімків. Подальші доопрацювання технології включатимуть додавання інтерактивних посилань на текст, аудіо- та відеокомпонентів тощо [4, с. 179-184].

Розширюючи свою присутність в інтернет-середовищі, архівними установами все частіше використовуються технології Web 2.0, відомі нам як соціальні медіа або соціальні мережі. Найбільшої популярності, безперечно, зазнали платформи Facebook та Instagram [6, с. 18-19]. В архівній галузі вони широко використовуються, з одного боку, як електронні засоби та інструменти комунікації, а з іншого, як інструменти брендингу та популяризації архівної інформації.

Сучасні технології соціальних мереж слугують певними маркетинговими інструментами і дають можливість для розповсюдження архівного контенту, взаємодії з громадськістю, просування архівних установ в інформаційному просторі та висвітлення їх діяльності [8, с. 75-78].

1.2. Документно-інформаційний масив публікацій з питань впровадження та використання новітніх технологій в архівній справі в Україні

Революція у сфері новітніх технологій, свого часу, дала поштовх до переосмислення шляхів розвитку архівної галузі і початком її трансформацій. Сама історія інформатизації галузі налічує вже більше 30 років, а точкою відліку початку цього процесу прийнято вважати рішення колегії Головархіву України про створення автоматизованої інформаційної системи на базі Центрального фондового каталога (1989) [11]. За ці роки, питання впровадження та використання новітніх технологій в архівній справі неодноразово ставали предметом дослідження вітчизняних дослідників. Завдяки їх науковим розвідкам стає можливим простеження українського досвіду інформатизації архівної справи від розробки нормативних засад до практичного впровадження інформаційних технологій.

Плідною науковою розробкою питань впровадження новітніх технологій в архівній справі в Україні займаються представники Українського науково-дослідного інституту архівної справи та діловодства (далі – УНДІАСД), Укрдержархіву та мережі архівних установ. Важливе значення для узагальнення досліджуваного питання кваліфікаційної роботи мають публікації А. Алексеєнко, М. Балишева, К. Безгинської, В. Бездрабко, Л. Божук, Н. Вовк, О. Гараніна, Ю. Ковтанюка, А. Хромова, Л. Дідух, Н. Залеток, Є. Чорноморець, Я. Калакури, М. Палієнко, О. Левчук та ін. [1; 3-7; 10; 13-16; 20-21; 23-24; 26; 34-35; 38; 82; 90].

Маємо зазначити, що перші наукові розвідки були присвячені саме питанням нормативного врегулювання процесу інформатизації, розробці основних положень та методичних рекомендацій для архівних установ щодо комп'ютеризації архівної справи. Подальші ж дослідження охоплювали питання автоматизації ключових процесів, таких як: описування архівних документів для ППС; створення електронних каталогів та робота з ними; комплексне ПЗ для автоматизації роботи архівних установ; робота з текстовими та нетекстовими документами на електронних носіях [11].

Останні роки, увага дослідників все більше спрямовується на вивчення зарубіжного досвіду, з метою пошуку кращих практик та методів роботи, які становлять інтерес для української архівістики. Чимало наукових публікацій присвячено репрезентації архівних установ в інтернет-просторі та використанню соціальних мереж, як інструментів комунікації з користувачами та популяризації архівної інформації. Не оминають науковці і питання впровадження електронних послуг та дистанційного обслуговування користувачів, які, в контексті військової агресії Російської Федерації проти України, стали новими викликами для архівної галузі. Сюди ж можна віднести питання оцифрування архівних документів та створення ЕА задля збереження національної культурної спадщини. Нижче розглянемо основні наукові публікації дослідників, що стосуються теми досліджуваного в цій роботі питання.

Грунтовні дослідження питання оцифрування документів та створення цифрового фонду користування документами НАФ належать Л. Дідух та Н. Залєток. У своїх спільних публікаціях «Методичне забезпечення створення та функціонування цифрового фонду користування документами НАФ (на матеріалах наукових досліджень УНДІАСД)» та «Досвід українських архівів у створенні цифрового фонду користування документами Національного архівного фонду» дослідниці надають ретельний огляд методичних порад та рекомендацій «Цифровий фонд користування документами Національного архівного фонду: створення, зберігання, облік та доступ до нього», а також

роблять наголос на характерних особливостях та призначенні цифрових архівних фондів [20, с. 19]. Крім того, авторки зазначають, на існуванні двох варіантів методичних рекомендацій:

– Перший (традиційний) варіант, який є більш спрощеним і призначеним для використання в архівних установах із низьким рівнем матеріально-технічного забезпечення та недостатнім кадровим забезпеченням;

– Другий (перехідний) варіант, до якого архівні установи можуть перейти в подальшому, після підвищення рівня матеріально-технічного забезпечення, що дозволить використовувати спеціалізоване ПЗ необхідне для оцифрування документів [так само, с. 20].

З іншого боку, Л. Дідух та Н. Залеток, на основі проведеного аналізу та узагальнення результатів дослідження УНДІАСД методів, що використовуються при створенні цифрових фондів в архівних установах, окреслюють основні проблеми цього процесу, вирішення яких допоможе значно оптимізувати роботу з цифровими фондами. Вони наголошують, що на сучасному етапі інформатизації суспільства та, зокрема, архівної галузі, активізація напрямку оцифрування документів є важливим стратегічним завданням на загальнодержавному рівні і відіграє важливу роль у збереженні національної культурної та історичної спадщини країни [21, с. 88-90].

Принципам публікації електронних образів архівних документів та перспективам розвитку електронних архівних виставок присвячені роботи А. Алексєєнко та Н. Вовк.

Алексєєнко А. у своїй роботі «Публікація електронних образів архівних документів: основні принципи (з досвіду роботи ЦДНТА України)», на прикладі ЦДНТА розглядає основні методи та принципи поширення електронних образів архівних документів в інтернет-просторі, а також особливості підготовки документальних онлайн-виставок із використанням власних офіційних веб-сайтів, на які мають опиратись архівні установи в своїй роботі. Дослідниця наголошує на важливості використання онлайн-виставок в

роботі архівних установ, адже вони дозволяють охопити більш широку аудиторію користувачів, дають необмежений доступ до архівних документів у віддаленому форматі, мінімізують витрати на підготовку експозицій, завдяки відсутності потреби у спеціалізованому виставковому обладнанні та низьких фінансових затратах на організацію [1, с. 132].

Вовк Н. у своїй науковій роботі «Електронні виставки архівних документів: сучасний стан та перспективи розвитку» наголошує на значущості оцифрування архівних документів і надання доступу до них для наукових розвідок та роботи фахівців історичного, юридичного та політичного сектору. Дослідниця подає класифікацію електронних виставок, етапи їх створення та дає короткий опис найбільш популярних програмних продуктів для створення віртуальних експозицій, що становлять інтерес для архівної справи [14, с. 43-45].

Довжук І. в своїй публікації «Інформатизація архівної справи та використання інформаційних ресурсів НАФ України» висвітлює проблемні аспекти залучення інформаційних технологій до обробки документних потоків і формування архівного інформаційного ресурсу у вигляді загальнодержавних баз даних розглядав. Окрім обґрунтування основних періодів інформатизації архівної галузі, розглядає інструменти та методи поширення архівних документів та інформації, а також наводить основні напрями використання інформаційних ресурсів НАФ [22, с. 74-76].

Філіпова Л. досліджує питання розвитку цифрових архівів у сучасному інформаційному суспільстві у своїй статті "Цифрові архіви в сучасному суспільстві: термінологічний та змістовний аспект". Дослідниця дає обґрунтування поняття «цифровий архів» та розкриває його відмінність із поняттям «електронний архів» на основі наукових та методичних матеріалів фахівців архівної та інших наук [89, с. 8-11].

Тема дослідження досвіду зарубіжних країн із оцифрування документів та створення ЕА є предметом наукових зацікавлень А. Майстренко та Р. Романовського. Низка їх наукових публікацій («Оцифрування архівних

документів у зарубіжних країнах: інформаційно-аналітичний огляд», «Оцифрування архівних документів у країнах Балтії», «Оцифрування архівних документів: досвід державних архівів Польщі») присвячена аналізу та узагальненню нормативно-методичної бази архівних установ країн світу, що регулює процес оцифрування архівних документів та використання новітніх інформаційних технологій [36-37; 81]. Автори наголошують, що зарубіжний досвід становить інтерес для української архівістики, а деякі методи роботи можуть бути перейняті і успішно впроваджені в діяльність наших архівних установ .

Окремі питання, пов'язані із організацією веб-сайтів архівних установ та їх використання для надання віддаленого доступу користувачам до документів НАФ та архівних інформаційних ресурсів, а також впровадження електронних послуг висвітлювались у наукових розвідках Л. Божук, Н. Залеток та Є. Чорноморець, С. Ільїна, Т. Клименко, Н. Коржик, Т. Сидоренко та А. Тимофійшиної, І. Тюрменко.

Божук Л. у статті «Інформаційні ресурси і сервіси Інтернет в роботі державних архівів України» вказує на важливість веб-сайту як ключового елемента інформаційної діяльності будь якої архівної установи. Такі ресурси використовуються для розповсюдження архівної інформації та сприяють взаємодії із громадськістю. [10, с. 15-17].

У статті «Сучасний стан упровадження електронних послуг центральними та обласними державними архівними установами України» Н. Залеток Н. та Є. Чорноморець на основі аналізу опитування архівних установ, проведеного фахівцями УНДІАСД у 2022 р., окреслюють стан впровадження та надання електронних послуг архівними установами на сучасному етапі інформатизації. Авторки зазначають, що на сьогодні, найбільш поширеними електронними послугами, які надаються архівними установами, є: забезпечення доступу в мережі до цифрових копій документів та сканованих описів, проведення онлайн-пошуку через бази даних (далі – БД), реєстрація в онлайн-читальних залах та електронне замовлення справ, а також

виконання запитів у режимі онлайн, онлайн-консультації, онлайн-навчання тощо. У своїй роботі Н. Залеток та Є. Чорноморець висвітлюють витання використання архівами системи «ARCHIUM», що є важливим у процесі інтеграції до Міжархівного пошукового порталу і надання віддаленого доступу користувачам до великих масивів архівних справ. Важливо наголосити, що за результатами опитування УНДІАСД простежується тенденція нерівномірного впровадження електронних послуг архівними установами, яка певним чином залежить від різного рівня матеріально-технічного забезпечення та наявності кваліфікованих ІТ-фахівців [23, с. 30-36].

У статті «Застосування інтернет-технологій для забезпечення користувачів віддаленим доступом до документів національного архівного фонду, що зберігаються у Центральному науково-технічному архіві України, та довідкового апарату до них» С. Ільїн, на прикладі ЦДНТА, окреслює складові надання вільного доступу користувачам до інформаційних ресурсів НАФ, для використання їх у науково-дослідній, інформаційно-довідковій діяльності тощо. Автор, наголошує на необхідності розробки та впровадження спеціалізованого ПЗ, яке б включало наступні елементи: облік документів, адміністрування, керування віддаленим доступом, надання віддаленого доступу, редактор текстових карт. Інтеграція такого ПЗ в роботу архівних установ сприяла би розширенню переліку електронних послуг для користувачів та підвищила рівень надання вже запроваджених послуг [25, с. 245].

У своїй публікації «Цифровізація процесів архівної справи та діловодства як пріоритет діяльності Державного архіву Черкаської області» Т. Клименко писала про інтеграцію архівних ресурсів до інтернет-простору за допомогою веб-сайтів. На прикладі Державного архіву Черкаської області авторка висвітлює можливості автоматизації роботи із запитами та заявами

користувачів за допомогою спеціального ПЗ, що в результаті підвищує якість надання архівних послуг [28].

У публікації «Архіви України в інформаційному просторі: сучасний стан організації веб-сайтів» Н. Коржик досліджує питання розвитку власних веб-сайтів архівними установами України. Дослідниця наголошує на важливості формування вітчизняної архівної інформаційної мережі та її інтеграції до світового простору, що можливо завдяки розвинутій мережі веб-сайтів архівних установ. За результатами аналізу контенту, розміщеного на веб-сайтах архівних установ, Н. Коржик акцентує увагу на повільному темпі інформатизації та опанування архівними установами новітніх технологій, що в результаті призводить до низького рівня продуктів та послуг, що надаються користувачам. Як і її колеги-дослідниці Н. Залеток та Є. Чорноморець, одним з факторів впливу, що гальмує процес інформатизації, вважає недостатнє фінансування програмно-апаратного та технічного обладнання, нестачу кваліфікованих ІТ-фахівців, здатних впроваджувати та підтримувати сучасні види інформаційних технологій, в тому числі електронних послуг, необхідних для обслуговування користувачів та надання віддаленого доступу до документно-інформаційних ресурсів НАФ [31, с. 22].

Дослідниці Т. Сидоренко та А. Тимофійшина у публікації «Забезпечення доступу користувачів до інформації обласними архівами Півдня України» за результатами аналізу структури та наповнення веб-сайтів державних архівів Миколаївської, Одеської та Херсонської областей висвітлюють сучасні підходи до впровадження електронних послуг та надання користувачам доступу до архівних інформаційних ресурсів із використанням новітніх технологій. Оцінюючи наповнення веб-сайтів зазначених архівних установ, Т. Сидоренко та А. Тимофійшина виокремлюють інформаційні компоненти та сервіси, які становлять практичний інтерес і за прикладом яких, інші архівні установи можуть формувати контент власних веб-сайтів. Серед таких компонентів, вони виділяють [83, с. 18-21]:

– Державний архів Миколаївської області: цифрові архіви присвячені метричним книгам; доступ до теле- і радіопередач за участю керівництва та працівників архіву; подання наукових публікацій, монографій, посібників фахівців архіву;

– Державний архів Одеської області: інтеграції архівних і бібліотечних електронних ресурсів; інформація про веб-сайти бібліотек Одеси; електронні ресурси державних органів Одеси та партнерів архіву (музеї, заклади вищої освіти, центри культури національних меншин тощо);

– Державний архів Херсонської області: інформація про наповнення Всеукраїнської бази даних «Український мартиролог ХХ ст.» - архівного інформаційно-пошукового проекту в мережі Інтернет, де формується та накопичується БД щодо жертв голодоморів та всіх форм політичних репресій в Україні упродовж 30–40 рр. ХХ ст.

У публікаціях В. Бездрабко, Т. Білушак, О. Левчук, М. Палієнко було розглянуто тему використання соціальних мереж в архівній справі, у тому числі, в контексті розробки комунікаційних та іміджевих стратегій сучасних архівів.

Питання побудови інтернет-комунікації із користувачами через використання соціальних мереж висвітлює В. Бездрабко у публікації «Соціальні мережі й архівні практики». Дослідження інтернет-комунікації авторка проводить на основі аналізу профілів архівних установ України та зарубіжжя у визначених соціальних мережах [6, с. 23-24]. Бездрабко В. зазначає, що через використання портативних пристроїв, таких як смартфон або планшет, значно збільшується час використання користувачами інтернету та соціальних мереж, а відповідно до цього видозмінюється контент, який транслюють архівні установи. В такому аспекті, інформація має подаватись користувачу невеликим об'ємом і основою якої має буди аудіовізуальне сприйняття направлене на емоційне реагування і сприйняття. Вона також зазначає на підвищенні активності і присутності архівних працівників, та установ у соціальних мережах, що, на сучасному етапі розвитку

інформаційного суспільства, зумовлено іміджевими, виробничими та просвітницькими стратегіями [так само, с. 21].

Григор'єв В та Бездрабко В. у спільній публікації «Архівний бренд-менеджмент: теоретичні засади та перспективи» згадують соціальні мережі у контексті створення бренду архівної галузі та архівних установ, їх позиціонування в інформаційному середовищі. Дослідники зазначають, що соціальні мережі є інструментом побудови комунікації і залучення аудиторії, а також осередком поширення архівної інформації, що має позитивний вплив на формування бренду та позитивного іміджу. Вони вважають, що працівникам архівної сфери слід вдаватись до більш активного використання соціальних мереж та таких відеохостингів, як Youtube, створюючи і поширюючи оригінальний контент, а також використовувати влоги та блоги популярних інтернет-видань. У статті В. Бездрабко та В. Григор'єв наводять аналіз використання архівними установами популярних соціальних мереж Facebook, Instagram, Twitter, YouTube за попередні роки [7, с. 22-25].

Білуцак Т. у своїй публікації «Використання digital-маркетингових комунікацій в стратегії популяризації архівної інформації», як і В. Бездрабко з В. Григор'євим, визначає соціальні мережі як інструменти розповсюдження архівної інформації та підвищення інтересу до архівної галузі. Разом з тим, вона наголошує на веденні архівними працівниками соціальних мереж для обміну інформацією з користувачами та побудови комунікації. Авторка пропонує використання хештегів для маркування контенту та спрощення пошуку інформації користувачами за необхідними темами. Серед запропонованих новітніх інструментів, що можуть використовуватись в поєднанні із соціальними мережами, Т. Білуцак виділяє чат-боти, QR-коди та digital-маркетингові інструменти, такі як Google-аналітика [8, с. 76-79].

Левчук О. у публікаціях «Соціалізація архівів у контексті основних тенденцій розвитку сучасного інформаційного простору» та «Соціальні мережі як інструмент реалізації інформаційно-комунікаційних та іміджевих стратегій сучасного архіву: виклики та перспективи» акцентує увагу на

тенденції активного використання соціальних мереж архівними установами та працівниками галузі. Так, соціальні мережі стали потужним інструментом для сприяння усвідомленості користувачів щодо архівної сфери, архівного законодавства та обміну інформацією про знаходження архівних матеріалів. Вони дозволяють архівним установам та організаціям розповідати про свою діяльність, поділитися цікавою інформацією, а також надавати поради щодо пошуку архівної інформації. Це сприяє підвищенню доступності архівних джерел для широкого загалу та може стимулювати зацікавленість у вивченні історії через доступ до цієї інформації. Такий підхід дозволяє залучити більше людей до досліджень та сприяти обміну знаннями в архівній галузі. [34; 35].

У публікації «Вплив соціальних мереж на трансформацію образу архівів у соціокультурному та інформаційному просторі» М. Палієнко розглядає використання соціальних мереж в архівній галузі як елемент підтримки та розвитку інституційних та професійних зв'язків. Як і колеги, дослідниця вбачає значення соціальних мереж для української архівістики у побудові комунікації із аудиторією, популяризації архівної інформації та формування іміджу архівних установ, шляхом їх просування в інтернет-просторі [38, с. 128].

Висновки до розділу 1

Новітні інформаційні технології вже стали невід'ємною частиною не тільки суспільства, а й глибоко укорінилися в архівній галузі. Впровадження та використання інформаційних технологій в архівній галузі, сьогодні, відбувається на всіх рівнях управління (діловодство, управління персоналом тощо), в рутинних архівних процесах рядових фахівців та на рівні обслуговування користувачів, надання їм доступу до документно-інформаційних ресурсів та надання архівних послуг.

Все більше архівних установ намагаються використовувати новітні технології в процесі обслуговування користувачів, адже це значно спрощує роботу і дає можливість задовольнити запити більшої кількості людей, шляхом автоматизації окремих послуг. До того ж, комп'ютеризація архівних установ дає вільний доступ практично до будь якої архівної інформації, спрощує її пошук та обробку.

В сучасному світі, установи архівної сфери являють собою не просто традиційні сховища архівних документів та історичних надбань, а й є осередком сучасних електронних ресурсів. Архівними установами активно оцифровуються документи і матеріали, що мають важливе значення для збереження національної культури та історії, а на їх основі створюються цифрові, ЕА і БЗ. Але варто зазначити, що ці процеси не завжди відбуваються рівномірно через різницю технічного забезпечення архівних установ та наявність спеціалізованого ПЗ, що часто пов'язано з браком фінансування. Особливо гостро це відчувається в умовах воєнного стану країни, коли пріоритетними є військово-оборонний та соціальний сектори країни.

З огляду на введення воєнного стану, архівні установи стикнулись з проблемою надання своїх послуг користувачам в умовах обмеження їх діяльності. В таких умовах впровадження новітніх інформаційних технологій та запровадження електронних отримало статусу ще більш пріоритетного питання. Використовуючи власні веб-сайти для дистанційного обслуговування громадян, архівні установи:

- створюють електронні фонди, каталоги та архіви з можливістю робити запити через ІПС і знаходити необхідну інформацію;
- створюють онлайнві документаційні виставки та 3D-екскурсії власними приміщеннями;
- запроваджують онлайн запис до читальних зал;
- розробляють інтерактивні карти;
- інтегрують посилання на веб-сервіси партнерів тощо.

У численних наукових публікаціях, вітчизняні дослідники зазначають, що архівна галузь України перетворюється на потужне інформаційне середовище, для якісного функціонування якого потрібно впровадження інформаційних технологій і постійна їх підтримка в актуальному стані, відповідно до тенденцій розвитку. Для цього, науковці і архівні діячі перебувають у постійному пошуку найкращих архівних практик, програмних компонентів, оновлюють нормативно-методичне забезпечення, досліджують та переймають досвід зарубіжних країн.

РОЗДІЛ 2. УКРАЇНСЬКА СИСТЕМА АРХІВНИХ УСТАНОВ

2.1. Мережа архівних установ в сучасній Україні

На сучасному етапі розвитку нашої держави, систему архівних установ України складає розгалужена мережа підрозділів, що забезпечує формування і збереження НАФ. Відповідно до ст. 23 ЗУ «Про Національний архівний фонд та архівні установи» від 24.12.1993 № 3814-ХІІ та за інформацією, що подається на сайті Укрдержархіву, до системи архівних установ входять 874 структурні одиниці, серед яких [17; 71]:

– Укрдержархів - центральний орган виконавчої влади, відповідальний за реалізацію державної політики у галузі архівної справи, діловодства та формування, та функціонування державної системи збереження документації;

– 14 галузевих державних архівів: Галузевий державний архів Міністерства оборони України, Галузевий державний архів Служби безпеки України, Галузевий державний архів Служби зовнішньої розвідки України, Галузевий державний архів Міністерства внутрішніх справ України, Галузевий державний архів Управління державної охорони України, Галузевий державний архів Міністерства закордонних справ України, Галузевий державний архів «Державне науково-виробниче підприємство «Картографія», Галузевий державний архів матеріалів гідрометеорологічних спостережень Державної служби України з надзвичайних ситуацій України, Галузевий державний архів «Державне науково-виробниче підприємство «Державний інформаційний геологічний фонд України», Галузевий державний архів Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Галузевий державний архів Державної прикордонної служби України, Галузевий державний архів Мін'юста у сфері виконання кримінальних покарань та пробації, Галузевий державний архів Українського

інституту національної пам'яті, Галузевий державний архів воєнної розвідки (Міністерство оборони України);

– 7 центральних державних архівів: Центральний державний науково-технічний архів України (ЦДНТА), Центральний державний історичний архів України м. Львів (далі – ЦДІАЛ), Центральний державний історичний архів м. Київ (далі – ЦДІАК), Центральний державний аудіовізуальний та електронний архів (далі – ЦДАЕА), Центральний державний архів-музей літератури та мистецтва України (далі – ЦДАМЛМ), Центральний державний архів громадських об'єднань та україніки (далі – ЦДАГОУ), Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО);

– 3 центральні державні архівні установи: Дирекція з експлуатації комплексу споруд центральних державних архівних установ України та Державний центр збереження документів НАФ, Державна наукова архівна бібліотека м. Київ;

– 111 архівних відділів (секторів) райдержадміністрацій;

– 126 архівних відділів (секторів) міських рад;

– Державний архів м. Києва, Державний архів м. Севастополя та 25 державних архівів областей: Державний архів в Автономній Республіці Крим, Державний архів Вінницької області, Державний архів Волинської області, Державний архів Дніпропетровської області, Державний архів Донецької області, Державний архів Житомирської області, Державний архів Закарпатської області, Державний архів Запорізької області, Державний архів Івано-Франківської області, Державний архів Київської області, Державний архів Кіровоградської області, Державний архів Луганської області, Державний архів Львівської області, Державний архів Миколаївської області, Державний архів Одеської області, Державний архів Полтавської області, Державний архів Рівненської області, Державний архів Сумської області, Державний архів Тернопільської області, Державний архів Харківської області, Державний архів Херсонської області, Державний архів

Хмельницької області, Державний архів Черкаської області, Державний архів Чернівецької області, Державний архів Чернігівської області;

– науково-дослідні установи: УНДІАСД, Технічний комітет стандартизації «Страховий фонд документації» (ТК40), Науково-дослідний, проектно-конструкторський та технологічний інститут мікрографії;

– 570 архівних установ сільської, селищної, міської ради, ради об'єднаної територіальної громади (трудові архіви);

– 17 архівних установ, заснованих фізичними особами та/або юридичними особами приватного права.

У 2022 році, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 28 червня 2022 р. № 732 «Про оптимізацію системи центральних державних архівів», зменшилась кількість центральних державних архівів. Шляхом об'єднання Центрального державного архіву громадських об'єднань України та Центрального державного архіву зарубіжної україніки було утворено ЦДАГОУ, а також утворено ЦДАЕА у результаті об'єднання Центрального державного кінофотофоноархіву України імені Г. С. Пшеничного та Центрального державного електронного архіву України [74]. Також, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 26 січня 2022 року № 62 «Про утворення Галузевого державного архіву воєнної розвідки» було збільшено кількість галузевих державних архівів, в результаті утворення Галузевого державного архіву воєнної розвідки для постійного зберігання архівних документів розвідувального органу Міністерства оборони та інших суб'єктів системи воєнної розвідки [79]. На сьогодні, статус юридичної особи мають 8 із 14 галузевих державних архівів.

Нижче вважаємо доцільним розглянути структуру Укрдержархіву, та Центральных державних архівів України, які становлять інтерес в рамках дослідження питання кваліфікаційної роботи.

Історія створення Укрдержархіву бере свій початок від 1917 року, коли було організовано Бібліотечно-архівний відділ при Департаменті мистецтв

Генерального секретарства освіти Української Центральної Ради (а з 1918 року при Народному міністерстві освіти Української Народної Республіки) [17].

Сучасний Укрдержархів є центральним органом виконавчої влади, відповідно до «Положення про Державну архівну службу України». Ця установа відповідає за реалізацію державної політики у сферах архівної справи та діловодства, створення та функціонування державної системи збереження документації. Її діяльність спрямована на координацію та виконання завдань, визначених Кабінетом Міністрів України через Міністра юстиції [65].

Головною метою діяльності Укрдержархіву є впровадження принципів державної політики у сфері, що відповідає її профілю, що сприятиме демократичному розвитку України. Вона спрямована на задоволення інформаційних потреб як суспільства, так і держави, шляхом [17]:

- забезпечення реалізації конституційних прав, основних свобод та законних інтересів кожної людини;
- досягнення світового рівня в розвитку архівної справи;
- забезпечення доступності архівних інформаційних ресурсів для всіх користувачів без обмежень чи перешкод;
- покращення якості обслуговування та надання архівних послуг користувачам;
- зменшення ризику виникнення корупції в архівній сфері;
- залучення представників громадянського суспільства, наукової та творчої громадськості до ухвалення важливих рішень в архівній сфері.

У своїй діяльності Укрдержархів базується на таких ціннісних орієнтирах [17]:

- підтримка захисту прав та інтересів громадян;
- патріотизм та відданість;
- прозорість та відкритість;
- компетентність та самовдосконалення.

Пріоритетними завданнями діяльності Укрдержархіву є [17]:

- цифровізація усіх процесів архівної справи та діловодства;

- організація формування документів Національного архівного фонду;
- забезпечення збереженості Національного архівного фонду як складової всесвітньої культурної спадщини;
- популяризація архівних документів до пам'ятних дат та ювілеїв визначних осіб в історії України;
- забезпечення реалізації державної політики у сфері створення та ефективного функціонування державної системи страхового фонду документації.

Структуру Укрдержархіву розміщено на офіційному сайті і до її складу входять: керівництво, 2 департаменти (департаменту архівної справи та департаменту страхового фонду документації), 4 управління (управління комунікацій; управління цифрової трансформації; управління економічного аналізу, фінансового забезпечення, бухгалтерського обліку та звітності; управління роботи з персоналом та організаційного забезпечення) та 3 сектори (сектор діловодства та контролю; сектор правового забезпечення; сектор режимно-секретної роботи) [17].

До складу департаменту архівної справи входять:

- відділ формування НАФ;
- відділ зберігання та обліку НАФ;
- відділ використання документів НАФ та довідкового апарату;
- відділ методичного забезпечення.

Управління комунікацій Укрдержархіву складається з відділу міжнародного співробітництва та відділу комунікацій зі ЗМІ, громадськістю та доступу до публічної інформації.

До складу управління цифрової інформації входять відділ цифрового розвитку та цифровізації, а також відділ інформаційних технологій та захисту інформації.

Центральні державні архіви відіграють ключову роль у системі архівних установ України. Вони є центральними точками зберігання та обробки архівної інформації, яка має значення для держави та суспільства. Ці архіви

забезпечують збереження та доступ до важливих історичних, культурних, правових та інших документів. Вони також грають важливу роль у розвитку архівної справи, реалізуючи стандарти збереження та обробки архівних матеріалів.

ЦДНТА було створено 25 грудня 1969 року у м. Харкові під назвою Центральний державний архів науково-технічної документації УРСР у м. Харкові, а у 1992 році назву було змінено на Центральний державний науково-технічний архів України.

Документація, яку зберігає архів, є важливим ресурсом для різних галузей промисловості та науки. Вона включає в себе інформацію про об'єкти капітального будівництва, технологічні процеси, наукові розробки, що стосуються ключових сфер економіки України, таких як енергетика, металургія, хімічна промисловість та інші. Ця документація містить у собі важливі дані про технології, розробки та інновації, що дозволяють вдосконалювати виробництво та підтримувати промисловий розвиток країни. Конструкторсько-технологічна документація є ключовою для проектування та розробки нових виробів та технологій у відповідних галузях промисловості. Зокрема, в архіві зберігаються фонди особового походження: академіка архітектури О. Бекетова; члена-кореспондента Академії наук, народного архітектора України А. Заварова; інженера В. Тихомирова; конструктора і винахідника в галузі будівництва енергетичних об'єктів Я. Кранцфельда; астрометриста і картографа, доктора фізико-математичних наук Б. Остащенка-Кудрявцева; професора, вченого в галузі прокатного виробництва І. Тришевського та ін. Джерелами комплектування є 235 установ науково-технічних архівів [97].

ЦДІАЛ було створений 1939 року на базі Архіву давніх актів м. Львова та Земського архіву і носив він назву Центральний архів давніх актів у Львові. У 1941 р. архів було реорганізовано у філіал Центрального державного історичного архіву УРСР, проте, від початку Великої Вітчизняної Війни він

продовжував функціонувати під старою назвою. Свою сучасну назву архів отримав у 1992 році.

Фонди архіву містять документи різних історичних періодів: Галицько-Волинської держави (XIII-XIV ст.), Великого Литовського князівства і Речі Посполитої (XIV-XVIII ст.), Австрійської та Австро-Угорської монархії (1772-1918), Західно-Української Народної Республіки (1918-1919), Української Народної Республіки (1917-1921), міжвоєнної Польщі (1919-1939), періодів радянської (1939-1941) і німецької (1941-1944) окупацій, радянського періоду (після 1944) й незалежної України (після 1991). У фондах архіву, також, містяться документи з церковної історії та судових установ, що містять інформацію про суспільно-політичні процеси й національно-визвольні рухи кінця XVIII - поч. XX ст. всієї Європи [96].

ЦДІАК було засновано у 1852 році як Київський центральний архів давніх (древніх) актів. У 1932 році його було перейменовано у Всеукраїнський центральний архів стародавніх актів у м. Києві і з такою назвою архів проіснував до 1941 року. Сучасну назву ЦДІАК має із 1992 року.

В архіві зосереджено документи, які розкривають історію нашої країни під час її приєднання до Литви і Польщі (з XIV до кінця XVIII ст.), Росії (з першої половини XVII ст. до Лютневої революції 1917 р. в Росії). Важливе місце займають фонди установ Гетьманщини (друга половина XVII ст. - остання чверть XVIII ст.). Значна частина архівних документів описує історію соціально-економічного та політичного розвитку України від XIX до початку XX століття. Найціннішу частину архіву складають реєстри судових та адміністративних дій, а також документи різних установ Правобережної України, таких як міські ради, земські установи, підкоморські суди, конфедератські суди, магістрати та ратуші. У ЦДІАК зберігаються фонди Архіву Коша Нової Запорозької Січі, документи яких описують усі аспекти життя Запоріжжя в останній період існування козацтва: економічну діяльність, соціально-правові аспекти, культуру, побут, міжнародні зв'язки, адміністративні заходи та торгівлю. Основну частину архівних матеріалів

становлять фонди установ та інституцій періоду Російської імперії з XIX до початку XX століття. У фондах Канцелярії київського, подільського і волинського генерал-губернатора, канцелярій генерал-губернаторів та військових губернаторів, палат державного майна, люстраційних комісій зберігаються документи про розвиток промисловості й торгівлі, соціальні рухи, правове й майнове становище державних і поміщицьких селян, підготовку і проведення в Україні реформи 1861 р., польське повстання 1830-1831 рр., статистичні відомості й звіти про становище губерній тощо [95].

ЦДАЕА було створено 2022 року. До цього періоду, він існував у вигляді Центрального державного кінофотофоноархіву України імені Г. С. Пшеничного, заснованого у 1392 році, та Центрального державного електронного архіву України, заснованого у 2007 році.

У фондах архіву зберігаються чотири окремі колекції кіно-, відео-, фото- та фонодокументів, що охоплюють широкий часовий спектр: починаючи від кінозйомок 1896 року, перших фотодокументів середини XIX століття та звукозаписів від 1900 року й до сьогодення. Велику частину фонодокументів становлять записи виконання вітчизняних та зарубіжних творів літератури та мистецтва, як авторські, так і виконання провідними театральними, музичними та фольклорними колективами. Серед надзвичайно цінних джерел цього архіву — звукозаписи відомих українських музичних особистостей, таких як І. Паторжинський, М. Литвиненко-Вольгемут, І. Козловський, З. Гайдай, М. Гришко, а також виконання пісень відомими українськими співаками — Б. Гмирі, Д. Гнатюком, А. Солов'яненком, Б. Руденко, Є. Мірошніченком, В. Зінкевичем, Н. Яремчуком та іншими. У фондах архіву містяться аудіодокументи, які були створені Українським радіо: різні інформаційно-аналітичні, публіцистичні, культурно-мистецькі, науково-просвітницькі, розважальні та музичні програми, радіоспектаклі, виступи державних та політичних діячів, митців, письменників і багато іншого. Кінодокументи включають у себе кіножурнали, спеціальні випуски кіно- та телесюжетів, документальні і науково-популярні фільми, фільми-вистави,

концертні програми тощо, які були створені українськими та зарубіжними кіно- та телестудіями. Більшість матеріалів складають науково-популярні, документальні стрічки та періодичні випуски відомих українських кіностудій: Укркінохроніка, Київнаукфільм, Укртелефільм та Республіканська студія телебачення. В архіві знаходяться чотири фонди особистих матеріалів видатних українців сучасності: С. Тримбача, В. Петушака, А. Кузьменка (відомого як Кузьма Скрябін) та Л. Андрієвського [91].

ЦДАМЛМ було засновано 1966 року під назвою Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва УРСР. З 1992 року має сучасну назву.

ЦДАМЛМ України відрізняється від інших архівів, оскільки поєднує в собі функції архіву та музею, що сприяє більш ефективному використанню НАФ України. Музейний фонд є особливим джерелом гордості завдяки живописним творам художників з періоду від XIX до XX століття. Окрасою музейного сховища є скульптурні погруддя діячів української культури. Захоплення у відвідувачів викликають альбоми із зразками автентичних вишивок, які прикрашали сорочки корифеїв українського театру XIX – XX ст. Музейні предмети широко використовуються як на стаціонарних, так і на тимчасових виставках, включаючи постійну експозицію "Із скарбів архіву-музею". Важливою частиною цієї експозиції є меморіальні кабінети видатних діячів української культури XX століття. Особливістю книжково-журнального зібрання ЦДАМЛМ України є його походження, бо воно складається переважно з приватних колекцій, які потрапили до архіву-музею як фонди особистих матеріалів. В архіві зберігається 32 книжкові колекції відомих діячів літератури та мистецтва, а також колекція зарубіжних видань і філокарт. Тут понад 7000 книг з особистими записами, а бібліотечний фонд розширюється літературою від письменників та громадських діячів української діаспори [94].

ЦДАГОУ створений у 2022 році внаслідок об'єднання Центрального державного архіву громадських об'єднань України (ЦДАГО України) та

Центрального державного архіву зарубіжної україніки (ЦДАЗУ). ЦДАГОУ визначено правонаступником центральних державних архівів, які були реорганізовані в результаті цього об'єднання.

У фондах архіву зберігаються документи центральних керівних органів політичних партій та громадських об'єднань, що діяли на території України до 1991 року; документи про події періоду Української революції 1917–1921 рр. та передісторію, та хроніку подій Чорнобильської катастрофи, її наслідки тощо. Архів зберігає значний комплекс джерел періоду Другої світової війни, репрезентований документами Українського штабу партизанського руху, партизанських з'єднань і загонів, у тому числі й тих, що діяли в Чехословаччині, Польщі, інших країнах Центральної й Південно-Східної Європи, а також документальними свідченнями про український національний рух опору. У ЦДАГОУ зберігаються документи і матеріали Музею визвольної боротьби українського народу в Празі про діяльність громадських об'єднань і діячів української еміграції у 20-40-і роки ХХ ст. Фонд архіву містить листування з автографами багатьох представників української політичної, військової, наукової та культурно-мистецької еліти [93].

Історія ЦДАВО бере початок від 1921 року, коли було засновано Центральний архів революції. Архів зберігає документальні свідчення діяльності всіх владних структур, що працювали на теренах України протягом ХХ століття: від Української Центральної ради Української Народної Республіки до незалежної України. В архіві зберігаються унікальні документи періоду Української революції 1917—1921 років. У фондах архіву містяться документи місцевих органів влади протягом 1917—1920 років, комісій з виборів до Всеросійських та Українських установчих зборів, установ Добровольчої армії та головнокомандувача збройними силами Півдня Росії, дипломатичних установ іноземних держав в Україні 1917—1920 років, банків 1918—1920 років, громадських, культурно-освітніх, профспілкових організацій, політичних партій, редакцій періодичної преси. У документах, що зберігаються у ЦДАВО, можна простежити шлях становлення незалежності

України, починаючи від часів радянської республіки. Унікальними у сховищах архіву є документи періоду Другої світової війни, у тому числі фонди організацій, установ, підприємств та формувань, що здійснювали режим окупації або функціонували під контролем окупаційної влади. Тут, також, зберігаються документи Організації українських націоналістів та Української повстанської армії, а також особі фонди їх яскравих діячів. Джерелами комплектування фондів архіву є більш ніж 300 установ [92].

2.2. Нормативно-правове забезпечення діяльності архівних установ

Важливою складовою будь якої сфери людської діяльності включаючи і архівну галузь, є потужна нормативно-правова та методична база, яка є регуляторним механізмом прийняття обґрунтованих рішень та запровадження змін, направлених на трансформацію або удосконалення внутрішніх та зовнішніх процесів.

До нормативно-правової бази, яка забезпечує функціонування архівної галузі та регулює діяльність архівної галузі та установ, що входять до її системи, відносять:

- ЗУ загальнодержавного значення;
- постанови та розпорядження Верховної Ради України;
- укази та розпорядження Президента України;
- постанови та розпорядження Кабміну;
- накази Мін'юсту України, розроблені Укрдержархівом;
- накази Укрдержархіву України;
- локальні нормативно-правові та методичні документи архівних установ України.

Нормативно-правову та методичну базу розміщено на офіційному сайті Укрдержархіву у розділі «Законодавство – Нормативно правова база», а також на офіційних веб-сторінках архівних установ. Далі пропонуємо розглянути

основні нормативно-правові документи, які регулюють діяльність архівної галузі.

У своїй діяльності архівні установи керуються Конституцією України [29].

ЗУ «Про Національний архівний фонд та архівні установи» від 24.12.1993 № 3814-XII є ключовим документом, що визначає основні принципи та функції архівної системи, регулює усі аспекти пов'язані з формуванням, обліком, зберіганням та використанням НАФ та інші важливі аспекти архівної справи в Україні. Ст. 24 цього Закону визначає повноваження центрального органу виконавчої влади у сфері архівної справи і діловодства, а ст. 24 Закону визначено склад системи архівних установ. Законом, також, визначаються засади створення архівних установ різного рівня (галузеві державні архіви, центральні державні архіви, державні архіви областей, архівні відділи районних державних адміністрацій та міських рад, трудові архіви, науково-дослідні установи) та їх підпорядкування Укрдержархіву [71].

Правові, економічні та організаційні засади створення, формування, ведення та використання страхового фонду документації України визначає ЗУ «Про страховий фонд документації України» від 22.03.2001 № 2332-III. Цей закон є ключовим у функціонуванні державної системи страхового фонду документації та визначає основні положення щодо зберігання та доступу до архівних документів [78].

ЗУ «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII та «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII, які визначають принципи, правові та організаційні засади забезпечення публічної, професійної, політично неупередженої, ефективної, орієнтованої на громадян державної служби, яка функціонує в інтересах держави і суспільства, а також порядок реалізації громадянами України права рівного доступу до державної служби та заходи запобігання корупції в Україні, в тому числі на державній службі [59; 62].

Основні складові та завдання програми інформатизації, її суб'єкти та їх повноваження, принципи формування та виконання програми, а також джерела її фінансування визначено ЗУ «Про Національну програму інформатизації» від 01.12.2022 № 2807-IX [72].

Принципи створення, обліку, зберігання та роботи з документами, та інформаційними системами забезпечують: ЗУ «Про обов'язковий примірник документів» від 09.04.1999 № 595-XIV; «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» від 05.07.1994 № 80/94-ВР; Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 № 851-IV; «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення протидії незаконному обігу архівних документів» від 22.12.2006 № 534-V; «Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення порядку та строків зберігання деяких категорій документів» від 11.02.2010 № 1877-VI, від 12.01.2012 № 4319-VI та від 22.12.2006 № 534-V [55-58; 66; 73].

У своїй роботі, архівні установи керуються ЗУ «Про засади державної мовної політики» від 03.07.2012 № 5029-VI, який визначає статус української мови як державної і регулює її використання в державних органах влади, установах, організаціях тощо [63].

Порядок надання доступу до інформації, в тому числі архівної, а також порядок роботи із запитамі громадян визначаються ЗУ «Про інформацію» від 02.10.1992 № 2657-XII, ст. 6 якого гарантує створення можливостей вільного доступу до інформації, в тому числі архівного значення, а також ЗУ «Про звернення громадян» від 02.10.1996 № 393/96-ВР, що гарантує громадянам можливість звертатися до будь-яких органів державної влади, установ або організацій зі своїми зауваженнями, скаргами або пропозиціями щодо їх діяльності. Це може стосуватися їхніх прав, законних інтересів чи вимог до забезпечення соціальних, економічних або політичних потреб. Такий механізм забезпечує можливість громадян впливати на діяльність державних структур та висловлювати свої погляди і побажання стосовно різноманітних аспектів суспільного життя [67; 68]. ЗУ «Про доступ до публічної інформації» від

13.01.2011 № 2939-VI є основним законом, що визначає порядок подання запитів на інформацію розпорядником якої є Укрдержархів [60].

Принципи формування, обліку, зберігання і використання НАФ, до якого також входять бібліотечні та музейні архівні документи, регулюються ЗУ «Про музеї та музейну справу» від 29.06.1995 № 249/95-ВР, «Про бібліотеки та бібліотечну справу» від 27.01.1995 № 32/95-ВР, а також «Про культуру» від 14.12.2010 № 2778-VI [53; 69-70].

Враховуючи, що НАФ є національною культурною спадщиною, його надбання підлягають охороні і збереженню, і підпадають під дію ЗУ «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» від 21.09.1999 № 1068-XIV та «Охорону культурної спадщини» від 08.06.2000 № 1805-III [54; 75]. Цими Законами визначено охорону культурної спадщини як пріоритетне завдання державного рівня.

В своїй роботі архівні установи керуються також указами, розпорядженнями та постановами, які:

- визначають заходи, необхідні для збагачення та розвитку культури та духовності українського суспільства;
- про підготовку енциклопедичних видань присвячених пам'яткам культури та історії України;
- визначають заходи, необхідні для збереження національних архівних цінностей;
- визначають пріоритети та заходи щодо розвитку архівної справи;
- регулюють порядок віднесення документів різного спрямування до унікальних, визначають принципи їх зберігання;
- регулюють порядок передачі документів до архівних установ тощо.

Окремо можна виділити нормативно-правові та методичні документи, які стосуються безпосередньої діяльності архівних установ.

Так, «Правила роботи архівних установ України», що затверджені Наказом Мін'юсту від 08.04.2013 № 656/5, встановлюють вимоги щодо процесів формування, обліку, зберігання та використання НАФ, документи

якого є власністю держави та власністю територіальних громад. У Правилах окреслено основні засади щодо формування НАФ та комплектування архіву, експертизи цінності документів, визначено порядок приймання документів від джерел комплектування архіву, принципи управління архівною справою і діловодством у зоні комплектування архіву, принципи обліку та збереження документів тощо [51].

«Положенням про організацію роботи архівів» затвердженим наказом Мін'юсту від 27.05.2015 № 97/5 визначаються вимоги до планування та організації роботи архівних установ, контроль за роботою та принципи обліку праці, а також встановлюються види звітності [41].

Ст. 35 ЗУ «Про Національний архівний фонд та архівні установи» надає архівним установам можливість надавати платні послуги з використання інформації, що міститься в архівних документах, фізичним і юридичним особам. Також це означає, що архіви можуть виконувати операції, пов'язані з науково-технічною обробкою та збереженням архівних документів, які є власністю держави, територіальних громад, фізичних і юридичних осіб. Головна умова полягає в тому, щоб така діяльність була дозволена законодавством і відповідала вимогам стосовно збереження та обробки архівної інформації [41]. Постанова Кабміну «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися архівними установами, що утримуються за рахунок бюджетних коштів» від 07.05.1998 № 639 визначає перелік платних послуг, які архівні установи можуть надавати на умовах договірної оплати. Це означає, що роботи, пов'язані з архівами, можуть бути виконані за умови укладення договору з оплатою відповідно до встановлених цін і тарифів, затверджених у зазначеній постанові [64].

«Порядком виконання архівними установами запитів юридичних та фізичних осіб на підставі архівних документів та оформлення архівних довідок (копій, витягів)» затвердженим наказом Мін'юсту від 02.03.2015 № 295/5 встановлено механізм виконання запитів юридичних та фізичних осіб, а також вимоги до оформлення архівних довідок, копій і витягів [43].

Слід зазначити, що в окремому розділі «На допомогу архівним установам» на офіційному веб-сайті Укрдержархіву подано перелік матеріалів та ресурсів на допомогу архівним установам у виконанні їх обов'язків під час воєнного стану. Добірку складають матеріали та посібники міжнародних організацій, таких як ЮНЕСКО, Міжнародний інститут гуманітарного права, Міжнародна рада музеїв, а також інструкції, порядки та методичні рекомендації, затверджені Мін'юстом та Укрдержархівом [17].

«Положенням про умови зберігання документів Національного архівного фонду» затвердженим наказом Мін'юсту від 02.03.2015 № 296/5 визначено основні вимоги щодо умов зберігання документів НАФ для забезпечення їх збереженості [42]. Порядком визначаються вимоги до:

- будівель і приміщень архівів;
- архівних сховищ та засобів зберігання;
- світового, температурно-вологісного, санітарно-гігієнічного, протипожежного та охоронного режимів.

Основні принципи державного обліку та укладання документів НАФ, а також строки подання документів визначено у «Порядку державного обліку документів Національного архівного фонду» затвердженому наказом Мін'юсту від 27.09.2013 № 2045/5 [44].

«Порядком користування документами Національного архівного фонду, що належать державі, територіальним громадам» затвердженим наказом Мін'юсту від 19.11.2013 № 2438/5 визначено вимоги до організації роботи користувачів у читальних залах архівів, їхні права та обов'язки, порядок оформлення осіб для користування документами НАФ у читальних залах, правила видачі документів працівникам архіву та в тимчасове користування за межами архіву, а також вимоги до копіювання документів на замовлення користувачів [45].

Вимоги до оформлення та проведення документних виставок архівними установами, принципи координації виставкової діяльності, порядок оприлюднення документів НАФ у медіа визначені у «Порядку

підготовки архівними установами документів Національного архівного фонду до експонування на виставках та в інших інформаційних заходах» затвердженому наказом Мін'юсту від 01.09.2014 № 1445/5 [46].

«Переліком типових видів документів, що підлягають внесенню до Національного архівного фонду, які створюються у науково-технічній та виробничій діяльності підприємств, установ і організацій» затвердженим наказом Мін'юсту від 22.07.2014 № 1188/5 визначаються типові види документів, що підлягають віднесенню до НАФ [39]. Норми Переліку поширюються на документи, які створюються у науково-технічній та виробничій діяльності організацій на усіх видах носіїв інформації, а також використовуються при проведенні експертиз цінності.

Види типових документів, що створюються в процесі виконання управлінських функцій державними органами та органами місцевого самоврядування, іншими установами, підприємствами та організаціями, а також документацію, що створюється в результаті виробничої та науково-технічної діяльності організацій визначено «Переліком типових документів, що створюються під час діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування, інших установ, підприємств та організацій, із зазначенням строків зберігання документів» затвердженим наказом Мін'юсту від 12.04.2012 № 578/5 [40]. Переліком також визначено строки зберігання цих документів.

Вимоги, пов'язані зі створенням управлінських документів, роботою зі службовими документами та порядком їх архівного зберігання визначено «Правилами організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях» затвердженими наказом Мін'юсту від 18.06.2015 № 1000/5 [50].

Постановою Кабміну «Деякі питання документування управлінської діяльності» від 17.01.2018 № 55 та «Порядком роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне

зберігання» затвердженим наказом Мін'юсту від 11.11.2014 № 1886/5 визначено вимоги до організації та ведення електронного документообігу та порядок передачі на архівне зберігання електронних документів [18; 49].

Механізми здійснення Укрдержархівом перевірок архівних установ та порядок оформлення та розгляд результатів цих перевірок визначено «Порядком проведення Державною архівною службою України перевірок стану архівної справи в державних архівах областей, міста Києва, галузевих державних архівах, архівних відділах районних державних адміністрацій, архівних відділах міських рад» та «Порядком проведення Державною архівною службою України перевірок діяльності центральних державних архівів України», затвердженими наказом Мін'юсту від 10.05.2019 № 1420/5 [47; 48].

Висновки до розділу 2

Насьогодні в Україні сформувалась доволі розгалужена мережа архівних установ, яка є складним механізмом і яка, на чолі з Укрдержархівом, забезпечує функціонування всієї галузі і збереження НАФ.

Варто зазначити, що реформування пострадянської архівної системи розширило доступ до архівної інформації та зробило його більш вільним, що поклало початок поступового розсекречення великої кількості архівних документів.

У сучасній Україні реформування зазнає і система управління архівною галуззю, основними принципами якої стало створення умов для функціонування системи архівних установ на всіх рівнях, від районних до центральних. З'являються приватні архівні установи, яких не існувало за радянських часів. Водночас, задля оптимізації системи архівних установ, в Україні у 2022 році реорганізовано кілька архівних установ, шляхом їх злиття.

Аналіз нормативно-правового забезпечення показав, що на законодавчому рівні закріплено усі аспекти діяльності архівних установ від їх створення та організації роботи із НАФ, до надання послуг і доступу до інформації громадянам. До того ж, підзаконними нормативними актами, правилами та інструкціями визначено механізми віднесення документів до НАФ, умови їх зберігання та надання користувачам доступу до них.

Проте, управління і функціонування будь якої галузі не завжди є досконалим і готовим до кризових ситуацій, таких наприклад, як військова агресія з боку інших країн. Так, в законодавстві України і досі не має нормативно-правових документів, які б чітко регулювали діяльність архівної галузі та системи її установ в умовах воєнного стану. Натомість, Укрдержархівом надано перелік матеріалів та ресурсів, які більшою мірою, носять рекомендований характер. Розв'язання проблем функціонування архівних установ в таких умовах і доопрацювання законодавства потребує більш обґрунтованого науково-теоретичного осмислення.

РОЗДІЛ 3. ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ В ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНТРАЛЬНИХ ДЕРЖАВНИХ АРХІВІВ УКРАЇНИ

3.1. Інформаційні ресурси та інтернет-сервіси в роботі центральних державних архівів України

Розвиток інформаційного суспільства та використання новітніх технологій зробили інформацію більш відкритою, а доступ до неї став значно легшим і простішим завдяки технології інтернет, веб-сайтам, соціальним мережам та впровадженню електронних сервісів. Інформатизація суспільства в різних сферах стала пріоритетним стратегічним завданням на державному рівні, яке визначалось Законом України «Про Національну програму інформатизації» та низкою нормативно-правових актів та методичних рекомендацій щодо впровадження та використання новітніх інформаційних технологій.

Архівна галузь не стала виключенням у процесі комп'ютеризації власної діяльності. Сьогодні, сучасні інформаційні технології є невід'ємною частиною архівних процесів, починаючи від діловодства та закінчуючи обслуговуванням користувачів. Одним із напрямків інформатизації архівної галузі є розширення присутності архівних установ інтернет-просторі, шляхом створення та розвитку офіційних веб-сайтів, що забезпечує надання доступу користувачам до архівних інформаційних ресурсів та послуг. Метою цього підрозділу є аналіз структури та наповнення офіційних веб-сайтів центральних державних архівів України, електронних ресурсів та послуг, що надаються користувачам.

Сьогодні, центральні державні архіви України представлені в інтернет-просторі у вигляді семи офіційних веб-сайтів. Варто зазначити, що інтернет-представництва є «обличчям» архівних установ і дають рядовому користувачу

уявлення щодо історичних аспектів їх становлення, їх структури, нормативно-правового забезпечення діяльності, проєктів, наповнення архівних фондів, послуг тощо.

Архітектура та наповнення дають можливість оцінити структуру та якість організації веб-сайтів, рівень впровадження сучасних технологій, сервісів та відповідність визначеним критеріям. При оцінці пропонується використовувати наступні критерії, які спираються на вимоги Постанови Кабінету Міністрів України «Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади» від 04.01.2002 № 3, а саме: візуальність та наочність; домен призначення; прозорість та інформаційна відкритість; доступність; актуальність інформації; інтерактивність; зворотній зв'язок; мови, на яких доступна інформація на сайтах; обсяги ЕА та оцифрованих документів [76]. Результати аналізу подаються станом на грудень 2023 року (Додаток А).

Візуальність та наочність: відповідність вимогам до дизайну офіційних веб-сайтів органів виконавчої влади та офіційних веб-ресурсів, що пов'язані з діяльністю органів виконавчої влади, та Єдиного веб-порталу, затвердженим Міністерством цифрової трансформації. В результаті оцінки, було встановлено, що сайти 3 із 7 центральних державних архівів України, а саме ЦДНТА, ЦДАГОУ та ЦДАЕА, загалом, відповідають затвердженим вимогам і спроектовані із використанням єдиного шаблону органів виконавчої влади (приклад відповідного дизайну зображено на рис. 3.1), проте, шапка веб-сайту ЦДАЕА виконана без дотримання вимог до дизайн-коду сайтів державних органів. При розробці ж сайтів ЦДІАЛ, ЦДІАК, ЦДАМЛМ та ЦДАВО було використано шаблони дизайну власної розробки, які не відповідають єдиному стилю і різняться між собою.

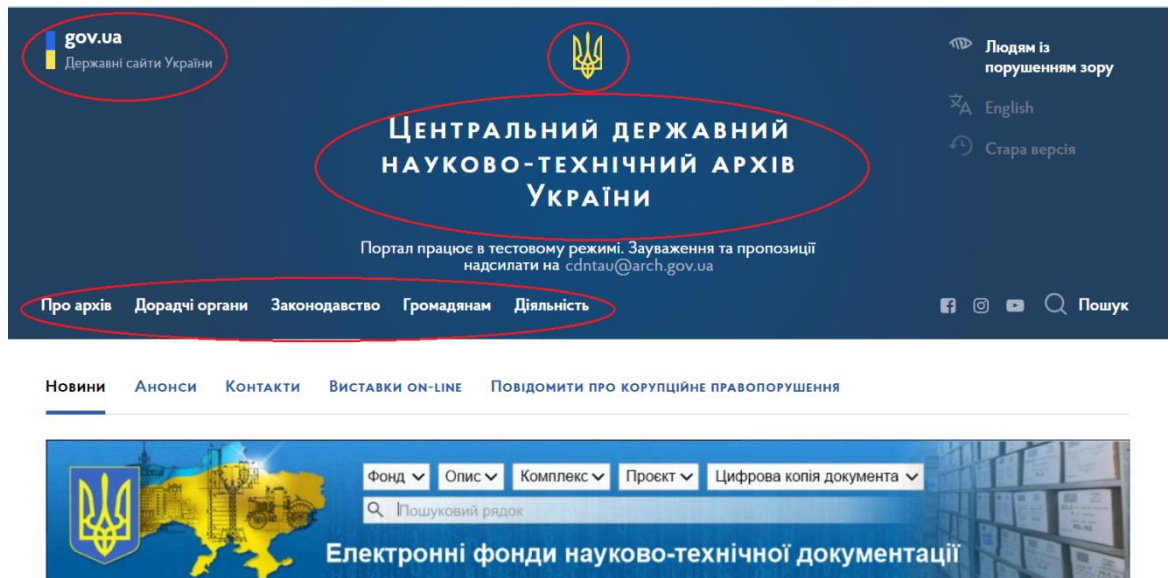

Рис. 3.1 Головна сторінка веб-сайту ЦДНТА

Домен призначення: веб-ресурси, що належать органам виконавчої влади або є офіційними урядовими ресурсами, рекомендується розміщувати в домені «gov.ua» та у разі потреби у домені «укр» (приклад зображено на рис. 3.2). Було встановлено, що сайти всіх центральних державних архівів розміщено в домені «gov.ua».

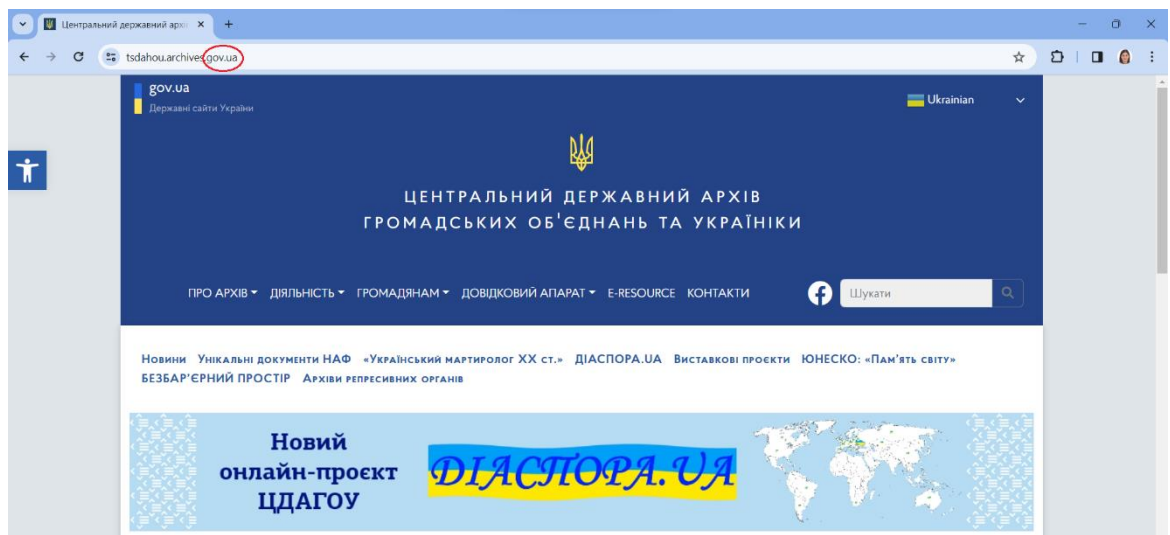

Рис. 3.2 Головна сторінка веб-сайту ЦДАГОУ

Прозорість та інформаційна відкритість: зв'язок імені веб-сайту в адресному полі браузера з назвою архівної установи, функціональним призначенням та змістом інформації. Загалом, при створенні веб-сайтів архівних установ використано стандартизовану систему ідентифікації в адресному полі веб-браузера, із використанням загальноприйнятих аббревіатур

їх назв. Що ж до інформаційної відкритості, то архівними установами сформовано відкриті та загальнодоступні ресурси з інформацією щодо історії становлення, власної структури та керівництва; нормативно-правового забезпечення діяльності; дорадчих органів; наявності вакантних посад в структурі архівів; проектів; міжнародної діяльності; наповнення фондів; послуг тощо. Встановлено, що веб-сайти центральних державних архівів повністю відповідають параметру прозорості та інформаційної відкритості (приклад зображено на рис. 3.3).

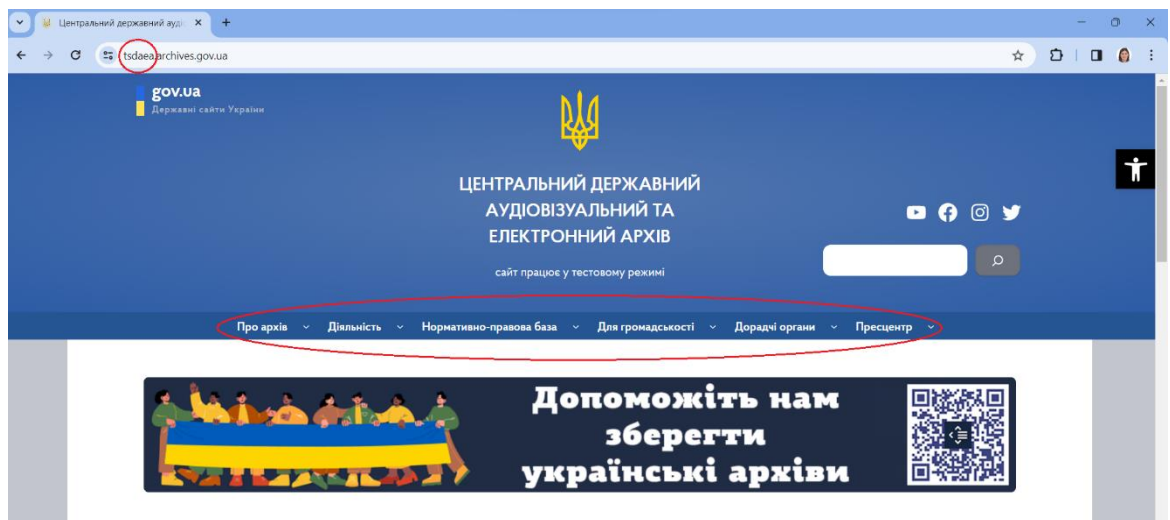

Рис. 3.3 Головна сторінка веб-сайту ЦДАЕА

Доступність: підтримка доступу до веб-сайту за протоколом HTTP; підтримка використання інтернет-браузерів різних типів; наявність поля пошуку інформації по усіх БД архівних установ; наявність інформації про графік роботи архівних установ, про правила роботи в читацькій залі та правила поводження із архівними документами; наявність інструментів доступності (збільшення/зменшення тексту, високий/негативний контраст екрану, встановлення шрифту для читання, підкреслення посилань тощо) або функції для слабкозорих. Встановлено, що всі сайти архівних установ працюють на основі протоколу HTTP та підтримують найбільш розповсюджені браузери: Opera, Firefox, Internet Explorer, Google Chrome та Safari. Функцію пошуку інформації по БД архівних установ інтегровано на сайтах всіх центральних державних архівних установ, окрім ЦДАЛ. Також,

всіма архівними установами розміщено на сайтах інформацію щодо графіку роботи про правила роботи в читацькій залі і поводження із архівними документами, а також, надано контактні дані для зв'язку і запису до читацьких зал. На порталах 6 із 7 центральних державних архівів присутні інструменти доступності або функції для слабкозорих (приклад зображено на рис. 3.4), проте, на сайті ЦДАЛ такої можливості не передбачено.

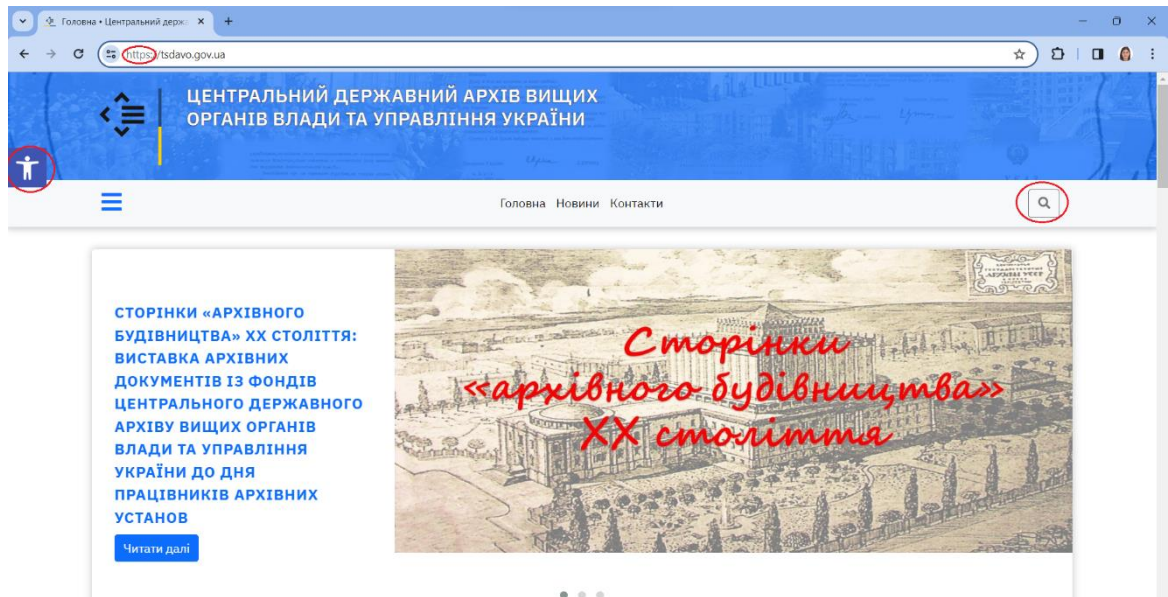

Рис. 3.4 Головна сторінка веб-сайту ЦДАВО

Актуальність інформації: веб-сайти ЦДНТА, ЦДАЕА та ЦДАЛМЛ замінено новими версіями, проте у ЦДАЕА відсутня можливість доступу до старої версії. На всіх сайтах центральних державних архівів України у відповідних розділах («Законодавство», «Нормативно-правова база», «Нормативна база») розміщено актуальні нормативні акти, закони та положення, із можливістю переходу на першоджерело. Також, на сайтах розміщено методичні рекомендації, якими керуються архівні установи у своїй роботі. Наявні розділи новин, що висвітлюють діяльність архівних установ, їх проекти та міжнародну діяльність, оголошення про поповнення архівних фондів, онлайн-виставки. Всі публікації у розділі новин містять дати розміщення і оновлення інформації. Архівними установами розміщується інформація щодо визначних подій, дати, ювілеї тощо (приклад зображено на рис. 3.5).

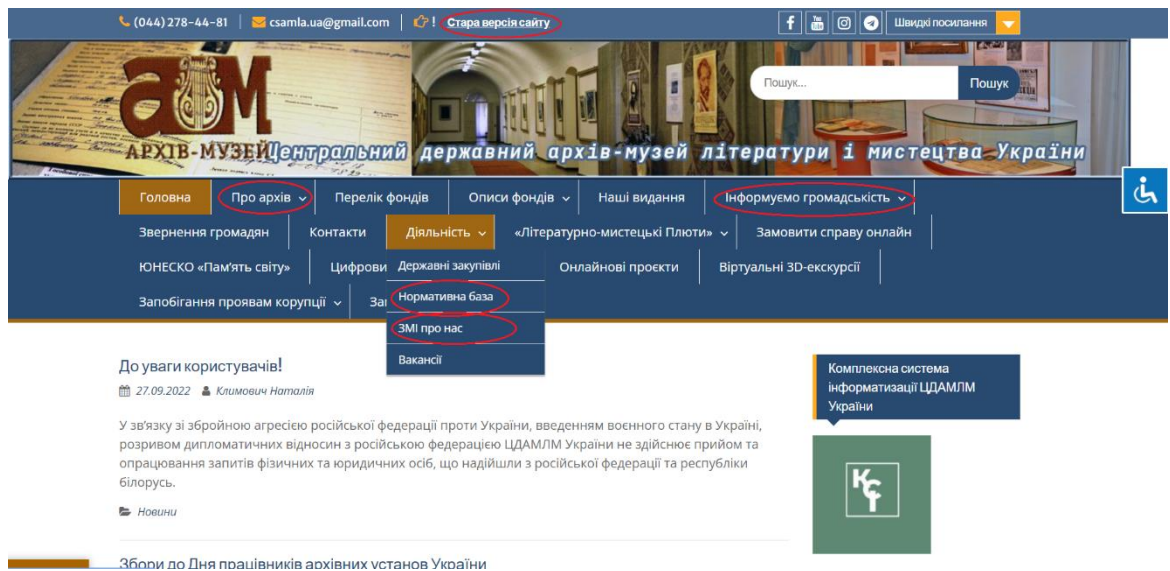

Рис. 3.5 Головна сторінка веб-сайту ЦДАМЛМ

Інтерактивність, онлайн- та електронні сервіси: на веб-сайтах архівних установ представлені гіперпосилання на інші власні офіційні сторінки у соціальних мережах та стрімінгових платформах: ЦДНТА – у Facebook, Instagram та YouTube; ЦДІАЛ – у Facebook та YouTube; ЦДІАК – у Facebook, Instagram, Telegram, Twitter, YouTube; ЦДАЕА – у Facebook, Instagram, Twitter, YouTube; ЦДАМЛМ – у Facebook, Instagram, Telegram, YouTube; ЦДАГОУ – у Facebook; ЦДАВО - Facebook, Instagram, YouTube. Також, інтегровано гіперпосилання на сторонні ресурси, які можуть бути корисні для користувачів, а також ресурси і проекти партнерів (Платформа Дія. Центрів та Єдиний портал державних послуг Дія; сайт Офісу Президента України, Верховної ради, Мін'юста, Укрдержархіву; Безоплатна правова допомога; портал новин «Spravdi»; проєкт «Довідник безбар'єрності»; Урядовий портал). На веб-сайті ЦДІАЛ та ЦДІАК інтегровано можливість сплати архівних послуг онлайн із використанням сервісу Приват24 (приклад зображено на рис. 3.6), на порталах ЦДАВО, ЦДАГОУ та ЦДАЕА розміщено QR-коди з посиланням на благодійні рахунки, за допомогою яких бажаючі можуть підтримати фінансово архівні установи в умовах війни.

Для підвищення рівня інтерактивності, на порталах всіх центральних державних архівів створено онлайнві документальні виставки, що регулярно поповнюються, а на сайтах ЦДНТА та ЦДАМЛМ запроваджено 3D-екскурсії

приміщеннями архівів і меморіальними кабінетами українських поетів та письменників.

Для забезпечення користувачам віддаленого доступу до архівних інформаційних ресурсів, на порталах архівних установ в електронному вигляді розміщено: путівники, каталоги, анотовані реєстри метричних книг, інформацію про розсекречені матеріали та їхні анотовані електронні реєстри описів, науково-довідковий апарат, унікальні архівні документи.

Окремо варто виділити електронні ресурси та онлайн-сервіси, розроблені архівними установами. Так наприклад, на сайті ЦДНТА створено електронний фонд науково-технічної документації з вбудованим рядком пошуку. В той же час, на головній сторінці сайту ЦДІАК інтегровано значну кількість онлайн ресурсів, у вигляді посилань на окремі від сайту платформи: «Archium» – електронний ресурс, створений з метою удоступнення онлайн довідкового апарату та оцифрованих фондів; «e-Archive» – електронний архів документів; «e-Directory» – довідники онлайн; «e-Service» – бланки заяв в електронному вигляді для отримання архівних послуг; «Архів Blitz» – короткі електронні джерелознавчі розвідки за документами архіву; «Архів Cetera» – біографічні данні видатних особистостей, що містять оцифровані записи метричних книг. На сайті ЦДАЕА інтегровано посилання на окремий онлайн ресурс «Каталог АВД», що містить оцифровані документи. На сайті ЦДАГОУ міститься посилання на власний ресурс «e-Resource», який забезпечує онлайн-доступ до довідкового апарату та оцифрованих документів з можливостями повнотекстового пошуку. На сайті ЦДАВО інтегровано посилання на три окремі електронні архівні ресурси: Цифровий архів Західноукраїнської народної республіки, Документи оперативного штабу Рейхсляйтера Розенберга та Архів вищих органів влади та управління України.

Рис. 3.6 Розділ «Контакти» веб-сайту ЦДІАЛ

Зворотній зв'язок: на веб-сайтах центральних державних архівів не передбачено можливості для громадян заповнення форми зворотного зв'язку, в якій особа може вказати власні контактні дані та описати суть питання, яке виникло. Також, на сайтах всіх архівних установ не передбачено онлайн-чату з фахівцями архівної установи в режимі реального часу. Натомість, для користувачів розміщено бланки заяв для звернень та отримання архівних послуг, із вказанням контактних даних для надсилання заповнених заяв (приклад зображено на рис. 3.7). Сайтами архівних установ, також, не передбачено можливість отримати послуги та замовити/отримати архівну довідку онлайн (за прикладом адміністративних послуг, порталу Дія тощо). Відвідувачі веб-сайтів Центральних державних архівів України не мають можливості розмістити власну інформацію чи допис.

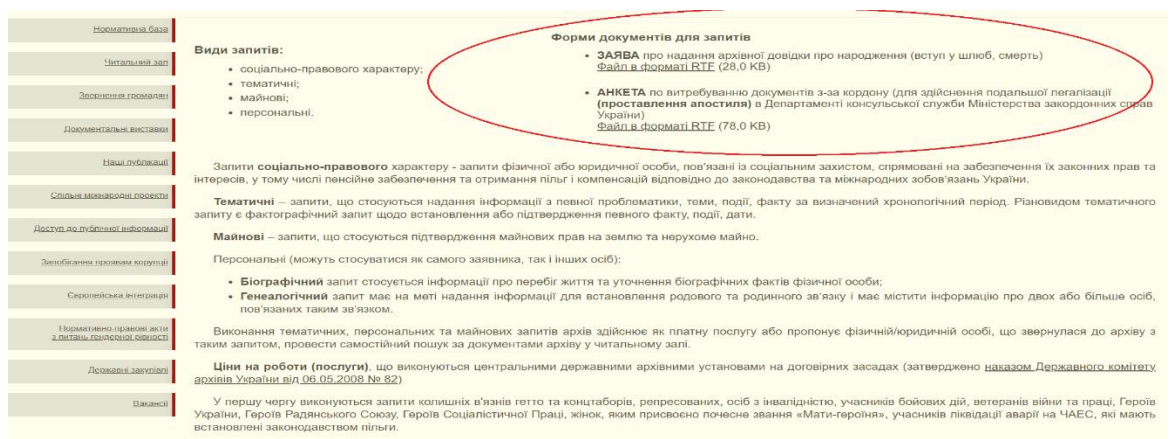

Рис. 3.7 Розділ «Звернення громадян» веб-сайту ЦДІАК

Мови, на яких доступна інформація на сайтах: аналіз показав, що сайти ЦДІАЛ, ЦДІАК та ЦДАЕА надають можливість перегляду інформацію 1 мовою – українською; ЦДНТА 3 мовами - українською, російською та англійською; ЦДАМЛМ - 16 мовами; ЦДАВО - 23 мовами; ЦДАГОУ - 27 мовами (приклад зображено на рис. 3.8).

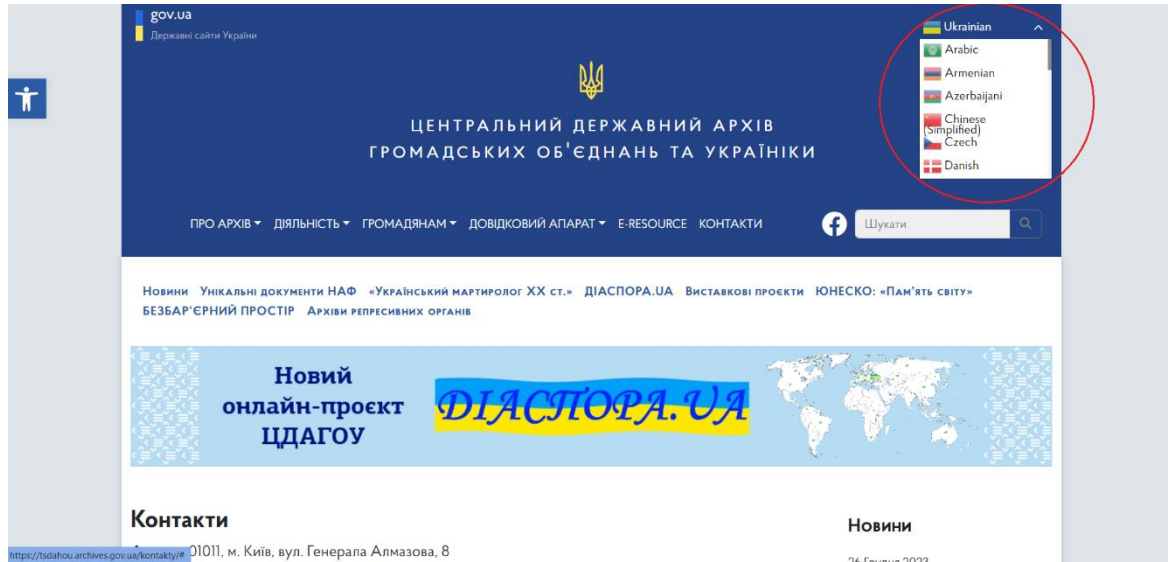

Рис. 3.8 Розділ «Контакти» веб-сайту ЦДАГОУ

Обсяги фондів, електронних архівів та оцифрованих документів: станом на 01.12.2023 року ЦДНТА України налічує 258 архівних фондів (з них 25 фондів особового походження), 1 222 комплексів науково-технічної документації, 636 820 одиниць зберігання за 1891–2016 рр., 1 435 описів довідкового апарату, 3 312 книг та брошур бібліотечного та довідково-інформаційного фондів (приклад зображено на рис. 3.9); ЦДІАЛ налічує 765 фондів із загальною кількістю понад 1 112 097 справ за XII–XXI ст., загальний обсяг каталогів – 818 837 (з них 370 237 тематичні); ЦДІАК налічує 1 598 фондів, 4 282 описи, 671 439 карток у каталогах архіву, 2 429 справ та 745 031 цифрову копію; ЦДАЕА налічує 12 723 кінодокументи, 86 172 фотодокументи, 71 669 фонодокумент та 2 869 відеодокумента; ЦДАМЛМ налічує 1 435 фондів (з них 125 фондів установ і організацій та 1 310 фондів особового походження), 2 241 описів (з них 1 989 описи документів особового походження 226 описів документів установ і організацій, 26 описів фотодокументи), 13 070 музейних предметів, 112 100 примірників книг і брошур, 79 941 номерів журналів, 5 730

річних комплектів журналів, 2 489 річних підшивок газет, 1 429 примірників спеціальних видань (листівок, плакатів і т. ін.), 451 примірник видань із обмінного фонду; ЦДАГОУ налічує 339 фондів, 764 описи (323 588 справ із документами НАФ з паперовою основою, 330 одиниць зберігання фонодокументів, 1 961 справа із документами з кадрових питань); ЦДАВО налічує 3 338 фондів, 2 083 049 одиниць зберігання (з них 19 368 науково-технічної документації).

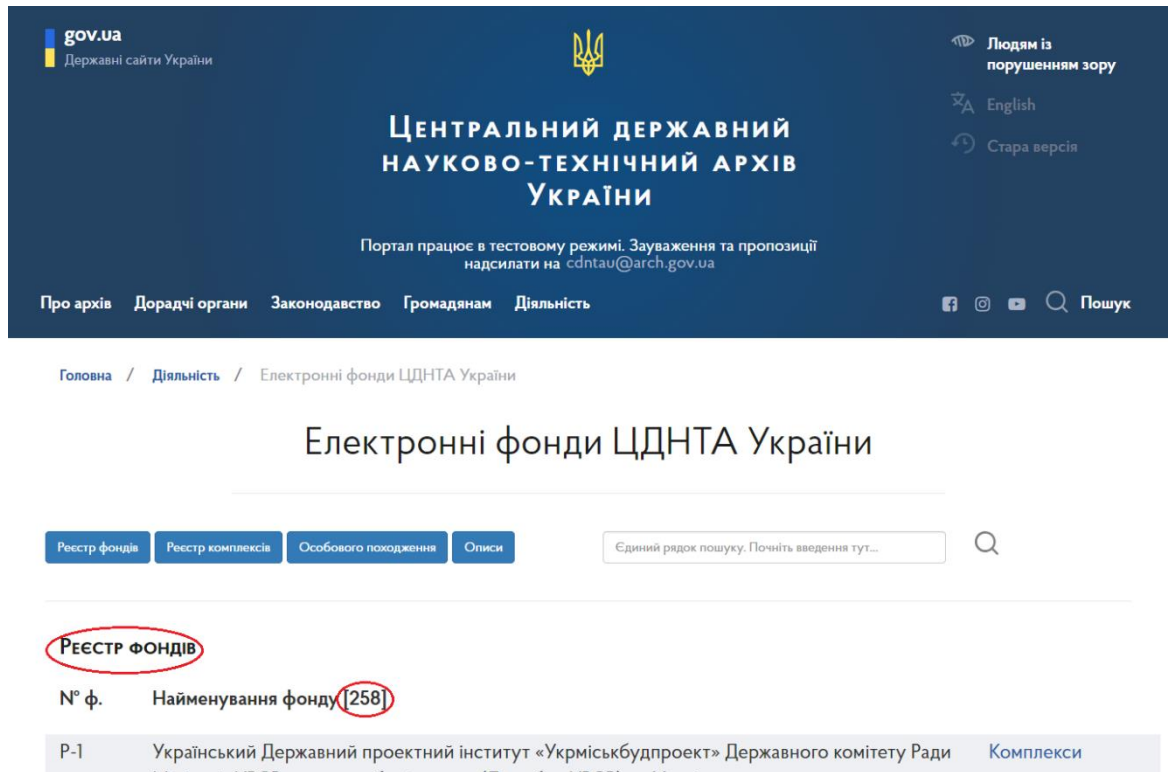

Рис. 3.9 Розділ «Електронні фонди» веб-сайту ЦДНТА

3.2. Шляхи удосконалення роботи архівних установ за допомогою інформаційних технологій

В умовах глобалізації інформаційного суспільства архівній галузі вдалось пристосуватись до швидкої зміни тенденцій та темпів розвитку новітніх технологій, шляхом інформатизації. Нині, усі архівні установи оснащені, більш-менш, сучасною комп'ютерною технікою та використовують спеціалізовані інформаційні системи та ПЗ, які дозволяють опрацьовувати та

упорядковувати великі масиви архівної інформації, документів, бази даних, створюючи єдиний інформаційний простір між архівними установами, що забезпечує вільний доступ користувачам до архівних ресурсів і значно полегшує обслуговування користувачів.

Основу діяльності архівних установ становлять, безумовно, архівні документи та інформація. Архівними установами України на постійні основі проводиться робота щодо оцифрування великих масивів інформації, створення електронних та цифрових архівів, фондів тощо. Проте, це не завжди є гарантом повного доступу та швидкого пошуку необхідної інформації. Пояснити це можна відсутністю єдиної системи доступу до архівної інформації, а точніше відсутністю можливості в більшості архівних установ для запровадження такої системи. Як було зазначено у Розділі 1 цієї кваліфікаційної роботи, на сучасному етапі, в архівні практики України вже є приклад такої системи – це платформа «ARCHIUM», яка дозволяє формувати комплексні електронні ресурси архівів. На основі даного ПЗ створено «Міжархівний пошуковий портал», який і надає єдиний доступ до ресурсів архівних установ України. Але тут варто зазначити, що на сьогодні, до пошукового порталу інтегровано лише кілька архівних установ: ЦДАМЛМ, ЦДАВО, ЦДАГОУ, ЦДАЛ, Державний архів Львівської області. І це є проблемою, адже для забезпечення інформаційних потреб користувачів, «Міжархівний пошуковий портал» має функціонувати повноцінно та давати, в ідеалі, доступ до ресурсів всіх державних архівних установ України (центральної, обласних, галузевих, державного архіву АР Крим, державних архівів міст Києва та Севастополя, архівних відділів районних державних адміністрацій). Запровадження системи «ARCHIUM» та інтеграція архівних установ до «Міжархівного пошукового порталу» має стати одним із стратегічних завдань архівної галузі на шляху до удосконалення роботи архівів. Варто додати, що для реалізації цих завдань, за відсутності або нестачі державних коштів, доцільно розглянути варіант співробітництва з

міжнародними організаціями та залучення грантових коштів або благодійної допомоги.

Важливим кроком в процесі впровадження інформаційних технологій та удосконалення роботи архівних установ може стати створення «Особистого кабінету», а відповідно, і функцій реєстрації та авторизації на веб-порталах архівних установ. Інтеграція такого сервісу стала би основоположною для розширення можливості і функції як архівних установ та їх веб-сайтів, так і рядових користувачів.

Наступним кроком покращення роботи архівних установ за допомогою інформаційних технологій, на нашу думку, є створення повноцінної комунікації із користувачами веб-сайтів. По перше, для комунікації з користувачами варто інтегрувати чат-віджет (інша назва: поп-уп або віртуальний консультант) до інтерфейсу веб-сайтів. Чат-віджет це певне спливаюче діалогове вікно, зазвичай у нижньому куті сайту, за допомогою якого користувач може поспілкуватись з фахівцем або чат-ботом і задати питання.

По друге, варто створити на веб-сайтах розділ «Форум», тим самим, забезпечити можливість зареєстрованим (та авторизованим) користувачам розміщувати власну інформацію для обговорення з працівниками архівних установ та іншими користувачами, задати питання для консультації, адже на сьогодні такий функціонал сайтами не передбачено.

Третім пунктом забезпечення комунікації із користувачами може бути розробка на веб-сайтах форми зворотного зв'язку. Така функція може бути реалізована у вигляді окремої сторінки сайту під назвою «Зворотній зв'язок» або «Напишіть нам», на якій міститься діалогове вікно зі стандартними полями, які користувачу необхідно заповнити (наприклад: контактні дані, мета звернення, опис суті питання і можливість прикріпити файл).

Говорячи про комунікацію із користувачами, варто зазначити, що на сьогодні, архівні установи у своїй діяльності керуються і виконують вимоги Закону України «Про звернення громадян». Проте, наприклад, на тих же

офіційних веб-сторінках архівних установ, право на звернення реалізоване у вигляді розділів «Звернення громадян», на яких розміщено бланки заяв і електронні пошти для їх надсилання. У цьому випадку, як один із шляхів покращення роботи архівних установ, можлива інтеграція електронної форми заяви до інтерфейсу веб-сайтів, по принципу «Зворотного зв'язку», у вигляді стандартних полів, які необхідно заповнити і надіслати заяву, запит тощо. Така функція може, також, бути інтегрована в «Особистий кабінет користувача».

Важливо, що за допомогою вищезгаданих удосконалень можливо покращити і процес надання архівних послуг. Таким чином, можна запровадити можливість замовлення та отримання архівних довідок за допомогою особистого кабінету. Як приклад, можна використати досвід інших державних органів із надання адміністративних послуг (портал Дія, Пенсійний фонд України, Державна фіскальна служба тощо) та банківських установ, які за допомогою авторизації в особистому кабінеті або застосунку дають можливість сформулювати необхідну довідку або витяг. Для підтвердження запиту на формування довідки користувач може використовувати електронний цифровий підпис. Для зручності користувачів і своєчасного інформування про готовність замовленої довідки, в роботу архівних установ можна інтегрувати функцію SMS-сповіщення або за допомогою чат-ботів у популярних месенджерах (Viber, Telegram, WhatsApp).

Враховуючи інтенсивність розвитку і популярність мобільних технологій, для покращення роботи і обслуговування користувачів, архівним установам слід адаптувати власні сайти під смартфони, створивши мобільні версії сайтів.

У числі можливостей покращення роботи архівних установ за допомогою інформаційних технологій варто згадати читальну залу. Сьогодні, в архівних установах функціонують традиційні читальні зали, доступ до яких в умовах воєнного стану обмежено повністю або частково. Аналіз веб-сайтів центральних державних архівних установ показав, що на їх сторінках надається лише інформація щодо місцезнаходження читальних зал, їх графіку

роботи та контактних номерів телефонів для запису і лише ЦДАЕА дає можливість запису через заповнення Google-форми. Відповідно, для зручності користувачів і працівників архівних установ, доцільно створити онлайн запис за зразком електронної черги, який давав би можливість заповнити особисті дані і вибрати зручні користувачу для відвідування дату і час. З іншого боку, для більшої зручності можливо створити онлайн-читальні зали з можливістю відкритого дистанційного доступу до інформаційно-документних ресурсів архівів, а також з можливістю попереднього замовлення доступу до окремих документів.

Якщо ж говорити про впровадження інтерактивних технологій і покращення за їх допомогою роботи архівів, то тут слід зазначити що, наприклад, онлайн документальні виставки є досить обмеженими. По суті, вони представляють собою публікацію цифрових зображень архівних документів із текстовим супроводом. Однак існують перспективи їх розвитку, такі як додавання функції аудіосупроводу, замість банального тексту, а інструментів взаємодії з цифровим документом (збільшення/зменшення масштабу, спливаючі коментарі при наведенні на певні елементи документу тощо). Додатково, можливо створення віртуальних виставок та експозицій за принципом 3D-екскурсії, коли вбудовані інструменти дають можливість взаємодіяти з об'єктом. Такі виставки можуть бути побудовані за принципом панорамного перегляду реальної виставки (на прикладі панорамного перегляду вулиць на Google картах) з можливістю озиратися навкруги та переміщуватись між активними зонами і до іншого об'єкту, а сама виставка може супроводжуватись аудіодоріжкою.

Висновки до розділу 3

Моніторинг використання державними архівними установами інформаційних технологій, на прикладі аналізу офіційних веб-сайтів

центральных державних архівів України, свідчить про їх успішні спроби інформатизації та осучаснення власної діяльності та процесу обслуговування користувачів.

Державні архіви поступово опановують новітні інформаційні та мережеві технології, трансформуються та намагаються інтегруватись до цифрового середовища. Проте, процес техніко-технологічних трансформацій не завжди відбувається рівномірно, а вже створені сервіси і послуги потребують доопрацювання та удосконалення. Відбувається це під впливом недостатніх можливостей, а інколи і застарілого комп'ютерного оснащення.

Важливо зазначити, що перелік архівних інформаційних продуктів та послуг не завжди відповідає потребам користувачів і сучасним тенденціям розвитку технологій. Більше того, аналізуючи веб-сайти архівних установ можна зробити висновок, що частина їх достатньо застарілі починаючи від дизайну і закінчуючи недостатнім рівнем інтерактивності та послуг, та частіше спроектовані без дотримання вимог до веб-сайтів державних органів.

Однак, незважаючи на вищезазначене, архівні установи намагаються активно створювати електронні ресурси, поповнювати фонди та бази даних оцифрованих документів, наповнювати власні веб-сайти та розширювати свою присутність у популярних соціальних мережах, створюють архівне інформаційне середовище.

Під час аналізу веб-сайтів центральных державних архівів за визначеними критеріями було встановлено, що сайти окремих архівних установ частково, а подекуди і повністю, не відповідають певному критерію.

ВИСНОВКИ

Інформатизація архівної галузі, в широкому розумінні, стала відповіддю на виклики сучасності, пов'язані із стрімким розвитком інформаційного суспільства, необхідністю віддаленого доступу до інформації та послуг (спричиненою у свій час «ковідною» пандемією), ризиком та загрозами знищення національного культурного надбання та ідентичності, спричиненої повномасштабним вторгненням Російської Федерації на територію України.

Водночас, трансформація і осучаснення архівної галузі стали невід'ємними елементами підвищення якості обслуговування користувачів, формування бренду архівних установ і популяризації архівних продуктів в сучасному інформаційному просторі, а також інтеграції України до Європейського культурного простору.

Стратегічно важливими напрямками впровадження новітніх інформаційних технологій стали:

- забезпечення віддаленого доступу користувачам до архівних інформаційних ресурсів;
- оцифрування документів НАФ та довідкового апарату;
- підвищення якості та доступності архівних послуг (шляхом впровадження онлайн- та електронних послуг);
- розвиток електронного сегмента (БД, реєстри, веб-сайти, соціальні мережі);
- удосконалення комунікації із користувачами.

Незважаючи на певні недоліки, можна сказати, що процес впровадження новітніх технологій архівними установами є сьогодні досить успішним. Інформаційні технології посіли провідне місце на різних рівнях архівних процесів: діловодство; збір, обробка, збереження архівних документальних потоків та масивів інформації; створення електронних та цифрових архівів; розробка онлайн-сервісів та репрезентація їх на офіційних веб-ресурсах;

обслуговування користувачів та забезпечення їм дистанційного доступу до архівних інформаційно-документаційних ресурсів.

Однак, як неодноразово зазначали вітчизняні дослідники, рівень запровадження інформаційних технологій напряму залежить від матеріально-технічного оснащення архівних установ та фінансового забезпечення. І на сьогоднішній день, це питання є досить проблемним, адже в умовах воєнного стану пріоритетними напрямками розподілу бюджетних коштів є соціальна складова та оборонний комплекс країни. І в цьому випадку, для архівних установ було б доцільно розглянути можливість залучення сторонніх інвесторів та участь у грантових програмах міжнародних організацій.

Аналіз офіційних веб-сайтів архівних установ, на прикладі Центральних державних архівів України, показав реальний стан використання інформаційних технологій архівними установами. Результати аналізу показали, що на сучасному етапі архівними установами оцифровано величезний масив документів, кількість яких налічує десятки тисяч. На основі оцифрованих документів створено електронні БЗ, реєстри та архіви, які надають можливість пошуку необхідної інформації та допомогою запитів до ПС, що значно заощаджує час користувачів і відкидає необхідність фізичної присутності в архівних установах.

Доволі успішно архівними установами реалізовано інтерактивну складову. На офіційних веб-сайтах створено онлайнві документальні виставки та інтегровано 3D-екскурсії.

Проте, під час проведеного аналізу, було виявлено, що частина вже існуючих сервісів може бути вдосконалено. Так, наприклад, ті ж онлайн-виставки та 3D-екскурсії можуть бути доповнені аудіосупроводом та спливаючими коментарями, що значно покращило б сприйняття інформації користувачами.

Варто відзначити, що результати аналізу показали суттєву прогалину у площині комунікації архівних установ із користувачами та надання архівних послуг. На сьогодні, на веб-сайтах повністю відсутні онлайн-приймальні

громадян і не передбачено можливості зв'язку з архівними установами через сайт, а також отримання консультації в режимі реального часу.

Як висновок, можна сказати, що для архівних установ і архівної галузі в цілому найближча перспектива подальшої інформатизації полягатиме у вирішенні проблем електронної комунікації із користувачами та розширення переліку електронних послуг.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєєнко А. Публікація електронних образів архівних документів: основні принципи (з досвіду роботи ЦДНТА України). *Студії з архівної справи та документознавства*. 2012. №2. С. 132-136.
2. Артеменкова О. Веб-сайти архівного спрямування у проведенні генеалогічних досліджень. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2021. №2. С. 63-69.
3. Балишев М., Алексєєнко А., Науменко Т., Черняховська Ю. Процеси цифровізації та запровадження ініціативного проекту «Топаз» у Центральному державному науково-технічному архіві України. *Архіви України*. 2020. №2. С. 17-27.
4. Балишев М., Андрєєв Т., Голубкіна Г. Досвід зі створення 3D-екскурсії приміщеннями Центрального державного науково-технічного архіву України. *Архіви України*. 2022. №2. С. 178-185.
5. Безгинська К. Архіви в сучасному світі: виклики та завдання. *Студії з архівної справи та документознавства*. 2016-2017. № 24-25. С. 208-212.
6. Бездрабко В. Соціальні мережі й архівні практики. *Архіви України*. 2021. № 3. С. 16-35.
7. Бездрабко В., Григор'єв В. Архівний бренд-менеджмент: теоретичні засади та перспективи. *Архіви України*. 2021. № 2. С. 7-32.
8. Білушак Т. Використання digital-маркетингових комунікацій в стратегії популяризації архівної інформації. *Архіви України*. 2020. №4. С. 71-83.
9. Бобрицький С., Захарчук А. Концептуальні підходи та проблемні питання у побудові NGN-мереж в архівній справі (на прикладі забезпечення користувачів віддаленим доступом до документів НАФ Центрального державного науково-технічного архіву України). *Архіви України*. 2017. № 2. С. 79-87.

10. Божук Л. Інформаційні ресурси і сервіси Інтернет в роботі державних архівів України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія*. 2016. № 3. С. 14-18.
11. Боряк Г. Десять років інформатизації архівної справи в Україні: проблеми, здобутки, перспективи. *Архівознавство, Археографія. Джерелознавство*. Міжвідомчий збір. наук. праць. Вип. 5. Архіви – складова інформаційних ресурсів суспільства. 2002. С. 9-18.
12. Василенко Д. Інструментарій архівної інтернет-комунікації в аспекті розвитку соціальних мереж. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2022. № 9. С. 138-147.
13. Вовк Н. Архівні інформаційно-пошукові системи: шляхи оптимізації пошуку текстової інформації. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2018. № 3. С. 37-42.
14. Вовк Н. Електронні виставки архівних документів: сучасний стан та перспективи розвитку. *Вісник книжкової палати*. 2018. № 5. С. 44-49.
15. Гаранін О. Вплив інформаційних технологій на утворення нових форм архівних джерел. *Архіви України*. 2013. № 6. С. 86-94.
16. Гаранін О., Ковтанюк Ю. До концепції інформатизації архівної справи в Україні. *Студії з архівної справи та документознавства*. 2016-2017. №24-25. С. 7-57.
17. Державна архівна служба України : Офіційний вебпортал. URL: <https://archives.gov.ua/ua>.
18. Деякі питання документування управлінської діяльності : постанова Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 № 55. Дата оновлення: 01.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення 14.12.2023).
19. Деякі питання реформування державного управління в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.07.2021 № 831-р. Дата оновлення: 23.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 24.11.2023).

20. Дідух Л., Залеток Н. Методичне забезпечення створення та функціонування цифрового фонду користування документами НАФ (на матеріалах наукових досліджень Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства). *Студії з архівної справи та документознавства*. 2018-2019. №26-27. С. 19-23.
21. Дідух Л., Залеток Н. Досвід українських архівів у створенні цифрового фонду користування документами Національного архівного фонду. *Архіви України*. 2019. №1. С. 87-101.
22. Довжук І. Інформатизація архівної справи та використання інформаційних ресурсів НАФ України. *Соціум. Документ. Комунікація: збірник наукових статей*. Серія «Історичні науки». 2019. №7. С. 68-81.
23. Залеток Н., Чорноморець Є. Сучасний стан упровадження електронних послуг центральними та обласними державними архівними установами України. *Архіви України*. 2023. №1. С. 27-40.
24. Залеток Н., Чорноморець Є. Зміст і співвідношення понять «архівна послуга» та «електронна архівна послуга». Збірник матеріалів Х Всеукраїнської наук.-практ. конференції молодих вчених «Наукова молодь-2022» (15 листоп. 2022 р., м. Київ). 2022. С. 36–39.
25. Ільїн С. Застосування інтернет-технологій для забезпечення користувачів віддаленим доступом до документів національного архівного фонду, що зберігаються у Центральному науково-технічному архіві України, та довідкового апарату до них. *Студії з архівної справи та документознавства*. 2016-2017. №24-25. С. 244-247.
26. Калакура Я., Ковтанюк Ю. Архівний менеджмент в умовах електронного урядування. *Архіви України*. 2019. №3. С. 18-57.
27. Калакура Я., Палієнко М. Концептуалізація електронного архівознавства в контексті цифровізації українського суспільства. *Архіви України*. 2021. №3. С. 36-65.

28. Клименко Т. Цифровізація процесів архівної справи та діловодства як пріоритет діяльності Державного архіву Черкаської області. *Архіви України*. 2018. №5-6. С. 22-26.
29. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 30.11.2023).
30. Концепція розвитку архівної справи до 2026 року: проєкт. *Державна архівна служба України*. Офіційний вебпортал органу виконавчої влади. URL: https://archives.gov.ua/wp-content/uploads/18.10_SURGe_Концепція-розвитку-2026.pdf (дата звернення 23.12.2023).
31. Коржик Н. Архіви України в інформаційному просторі: сучасний стан організації веб-сайтів. *Вісник Книжкової палати*. 2017. №8. С. 21-24.
32. Куліковська Є. Архівні інформаційні ресурси Франції: сучасні підходи в організації та використанні. *Архіви України*. 2022. №2. С. 133-146.
33. Купрунець Т. Новий погляд на системи термінального доступу як засіб покращення показників надійності, сукупної вартості володіння та захищеності інформаційних систем в архівній галузі України. *Студії з архівної справи та документознавства*. 2012. №20. С. 205-210.
34. Левчук О. Соціалізація архівів у контексті основних тенденцій розвитку сучасного інформаційного простору. *Архіви України*. 2021. №4. С. 25-47.
35. Левчук О. Соціальні мережі як інструмент реалізації інформаційно-комунікаційних та іміджевих стратегій сучасного архіву: виклики та перспективи. *Архівістика: теорія, методика, практика* : матеріали Другої міжнар. наук.-практ. конференції (22–23 квіт. 2021 р., м. Кам'янець-Подільський). 2021. С. 120–124.
36. Майстренко А., Романовський Р. Оцифровування архівних документів у зарубіжних країнах: інформаційно-аналітичний огляд. *Архіви України*. 2018. №1. С. 64-87.

37. Майстренко А., Романовський Р. Оцифрування архівних документів у країнах Балтії. *Студії з архівної справи та документознавства*. 2018-2019. №26-27. С. 30-41.
38. Палієнко М. Вплив соціальних мереж на трансформацію образу архівів у соціокультурному та інформаційному просторі. *Історико-культурна спадщина : збереження, доступ, використання* : монографія / відп. ред. І. І. Тюрменко. – К. : НАУ, 2021. С. 127-138.
39. Перелік типових видів документів, що підлягають внесенню до Національного архівного фонду, які створюються у науково-технічній та виробничій діяльності підприємств, установ і організацій : наказ Міністерства юстиції від 22.07.2014 № 1188/5. Дата оновлення: 07.11.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0873-14#n14> (дата звернення: 01.12.2023).
40. Перелік типових документів, що створюються під час діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування, інших установ, підприємств та організацій, із зазначенням строків зберігання документів : наказ Міністерства юстиції України від 12.04.2012 № 578/5. Дата оновлення: 02.04.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0571-12#Text> (дата звернення: 22.12.2023).
41. Положення про організацію роботи архівів : наказ Міністерства юстиції України від 27.05.2015 № 797/5. Дата оновлення: 31.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0624-15#Text> (дата звернення: 22.12.2023).
42. Положення про умови зберігання документів Національного архівного фонду : наказ Міністерства юстиції України від 02.03.2015 № 296/5. Дата оновлення: 15.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-15#Text> (дата звернення: 01.12.2023).
43. Порядок виконання архівними установами запитів юридичних та фізичних осіб на підставі архівних документів та оформлення архівних довідок (копій, витягів) : наказ Міністерства юстиції України від 02.03.2015 № 295/5. Дата оновлення: 04.10.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0251-15#n13> (дата звернення: 01.12.2023).

44. Порядок державного обліку документів Національного архівного фонду : наказ Міністерства юстиції України від 27.09.2013 № 2045/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1695-13#n14> (дата звернення: 01.12.2023).
45. Порядок користування документами Національного архівного фонду, що належать державі, територіальним громадам : наказ Міністерства юстиції України від 19.11.2013 № 2438/5. Дата оновлення: 03.06.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1983-13#n14> (дата звернення: 01.12.2023).
46. Порядок підготовки архівними установами документів Національного архівного фонду до експонування на виставках та в інших інформаційних заходах : наказ Міністерства юстиції України від 01.09.2014 № 1445/5. Дата оновлення: 03.06.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1072-14#n13> (дата звернення: 01.12.2023).
47. Порядок проведення Державною архівною службою України перевірок діяльності центральних державних архівів України : наказ Міністерства юстиції України від 10.05.2019 № 1420/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0504-19#n4> (дата звернення: 23.12.2023).
48. Порядок проведення Державною архівною службою України перевірок стану архівної справи в державних архівах областей, міста Києва, галузевих державних архівах, архівних відділах районних державних адміністрацій, архівних відділах міських рад : наказ Міністерства юстиції України від 10.05.2019 № 1420/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0503-19#n17> (дата звернення: 23.12.2023).
49. Порядок роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання : наказ Міністерства Юстиції України від 11.11.2014 № 1886/5. Дата оновлення: 29.10.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1421-14#Text> (дата звернення: 15.12.2023).
50. Правила організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях : наказ Міністерства юстиції України від

- 18.06.2015 № 1000/5. Дата оновлення: 03.06.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0736-15#Text> (дата звернення 13.12.2023).
51. Правила роботи архівних установ України : наказ Міністерства юстиції України від 08.04.2013 № 656/5. Дата оновлення: 25.11.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0584-13#Text> (дата звернення: 01.12.2023).
52. Презентація пілотного проєкту «е-Архів». URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/v-ukraini-zapratsyuyut-spravjni-elektronni-arhivi-vidbulasya-prezentatsiya-pilotnogo-proektu> (дата звернення: 10.12.2023).
53. Про бібліотеки та бібліотечну справу : Закон України від 27.01.1995 № 32/95-ВР. Дата оновлення: 01.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 30.11.2023).
54. Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей : Закон України від 21.09.1999 № 1068-XIV. Дата оновлення: 13.02.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-14#Text> (дата звернення: 30.11.2023).
55. Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення порядку та строків зберігання деяких категорій документів : Закон України від 11.02.2010 № 1877-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-17#Text> (дата звернення: 30.11.2023).
56. Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення порядку та строків зберігання деяких категорій документів : Закон України від 12.01.2012 № 4319-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4319-17#Text> (дата звернення: 30.11.2023).
57. Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення порядку та строків зберігання деяких категорій документів : Закон України від 22.12.2006 № 534-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/534-16#Text> (дата звернення: 30.11.2023).
58. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення протидії незаконному обігу архівних документів : Закон України

- від 22.12.2006 № 534-V. Дата оновлення: 19.11.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/534-16#Text> (дата звернення: 30.11.2023).
59. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. Дата оновлення: 19.10.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення: 30.11.2023).
60. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. Дата оновлення: 08.10.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2939-17#Text> (дата звернення: 01.12.2023).
61. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 № 851-IV. Дата оновлення: 01.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення: 15.07.2023).
62. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Дата оновлення: 10.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 13.12.2023).
63. Про засади державної мовної політики : Закон України від 03.07.2012 № 5029-VI. Дата оновлення: 01.07.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5029-17#Text> (дата звернення: 30.11.2023).
64. Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися архівними установами, що утримуються за рахунок бюджетних коштів : Постанова Кабінету Міністрів України від 07.05.1998 № 639. Дата оновлення: 13.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/639-98-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.12.2023).
65. Про затвердження Положення про Державну архівну службу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 р. № 870. Дата оновлення: 22.06.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/870-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 27.11.2023).
66. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах : Закон України від 05.07.1994 № 80/94-ВР. Дата оновлення: 01.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 30.11.2023).

67. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР. Дата оновлення: 07.09.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 30.11.2023).
68. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 №2657-XII. Дата оновлення: 27.07.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 15.07.2023).
69. Про культуру : Закон України від 14.12.2010 № 2778-VI. Дата оновлення: 21.9.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> (дата звернення: 30.11.2023).
70. Про музеї та музейну справу : Закон України від 29.06.1995 № 249/95-ВР. Дата оновлення: 07.09.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 30.11.2023).
71. Про Національний архівний фонд та архівні установи : Закон України від 24.12.1993 №3814-XII. Дата оновлення: 02.07.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12#Text> (дата звернення: 22.07.2023).
72. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 01.12.2022 №2807-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#n191> (дата звернення: 22.07.2023).
73. Про обов'язковий примірник документів : Закон України від 09.04.1999 № 595-XIV. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-14#Text> (дата звернення: 30.11.2023).
74. Про оптимізацію системи центральних державних архівів : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.06.2022 № 732. Дата оновлення: 28.06.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/732-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 27.11.2023).
75. Про охорону культурної спадщини : Закон України від 08.06.2000 № 1805-III. Дата оновлення: 02.10.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> (дата звернення: 30.11.2023).

76. Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.01.2002 № 3. Дата оновлення: 25.07.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3-2002-%D0%BF#Text> (дата звернення: 04.12.2023).
77. Про стан і перспективи впровадження електронного документообігу та створення електронних архівів: Рішення Колегії Державного комітету архівів України від 16.12.2003 р. URL: <https://old.archives.gov.ua/Law-base/SCAU/index.php?2003-12-16-decision> (дата звернення: 24.11.2023).
78. Про страховий фонд документації України : Закон України від 22.03.2001 № 2332-III. Дата оновлення: 19.11.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2332-14#Text> (дата звернення: 30.11.2023).
79. Про утворення Галузевого державного архіву воєнної розвідки : Постанова Кабінету Міністрів України 26.01.2022 № 62. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 28.11.2023).
80. Про функціонування офіційного вебпорталу Державної архівної служби України : Наказ Державної архівної служби України від 16.08.2021 №91. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0091843-21#Text>
81. Романовський Р. Оцифрування архівних документів: досвід державних архівів Польщі. *Архіви України*. 2019. №3. С. 113-127.
82. Сverdlik З., Гаранін О., Бойко В. Програма розвитку галузевої науки у сфері архівної справи України на 2021-2025 роки: проблеми розроблення та перспективи впровадження. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2021. №3. С. 5-13.
83. Сидоренко Т., Тимофійшина А. Забезпечення доступу користувачів до інформації обласними архівами Півдня України. *Образ*. 2019. №1. С. 16-24.
84. СТРАТЕГІЯ реформування державного управління України на 2022-2025 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України

від 21.07.2021 № 831-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 24.11.2023).

85. Стратегія розвитку архівної справи на період до 2025 року : Проєкт. *Архіви України*. 2020. №4. С. 7-25.

86. Технології комплектування архівних установ документами в електронній формі : методичні рекомендації : наказ Державної архівної служби України від 22.04.2019 р. № 38 / Державна архівна служба України, УНДІАСД ; упорядники: О. Гаранін, Т. Ковтанюк, Т. Купрунець. Київ, 2017. 38 с.

87. Тюрменко І. Експертна оцінка структури та змісту веб-сайтів архівних установ України. *Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття* : зб. матеріалів VIII Міжнар. наук.-практ. конференції (10–12 верес. 2015 р., м. Одеса). 2015. С. 43–50.

88. Тюрменко І. Комунікації з громадськістю в системі державних архівних установ України. *Історико-культурна спадщина: збереження, доступ, використання*: монографія / відп. ред. Тюрменко І.І. Київ: НАУ-друк, 2021. С. 149-161.

89. Філіппова Л. Цифрові архіви в сучасному суспільстві: термінологічний та змістовний аспект. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2018. №2. С. 6-11.

90. Хромов А. Портал «Архіви Європи» та репрезентація України в європейському просторі оцифрованого культурного надбання. *Архіви України*. 2020. №2. С. 7-16.

91. Центральний державний аудіовізуальний та електронний архів : Офіційний вебпортал. URL: <https://tsdaea.archives.gov.ua/>.

92. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України) : Офіційний вебпортал. URL: <https://tsdavo.gov.ua/>.

93. Центральний державний архів громадських об'єднань та україніки : Офіційний вебпортал. URL: <https://tsdahou.archives.gov.ua/>.

94. Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України (ЦДАМЛМ України) : Офіційний вебпортал. URL: <https://csamm.archives.gov.ua/>.
95. Центральний державний історичний архів України, м. Київ (ЦДІАК України) : Офіційний вебпортал. URL: <https://cdiak.archives.gov.ua/>.
96. Центральний державний історичний архів України, м. Львів (ЦДІАЛ України) : Офіційний вебпортал. URL: <https://tsdial.archives.gov.ua/>.
97. Центральний державний науково-технічний архів України (ЦДНТА України) : Офіційний вебпортал. URL: <https://cdnta.archives.gov.ua/>.
98. Чернятинська Ю. Особливості зберігання документів в електронній формі: досвід Центрального державного електронного архіву України. *Студії з архівної справи та документознавства*. 2016-2017. № 24-25. С. 286-297.
99. Чижова О., Резнік І. Крок до архіву майбутнього: про реалізацію грантового проекту «Комплексна система інформатизації ЦДАМЛМ України» за підтримки Українського культурного фонду. *Архіви України*. 2021. №4. С. 197-214.

Додаток А

Аналіз офіційних веб-сайтів Центральних державних архівів України на відповідність визначеним критеріям

Назва архівної установи / адреса веб-сайту	Критерії								
	Візуальність та наочність	Домен призначення	Прозорість та інформаційна відкритість	Доступність	Актуальність інформації	Інтерактивність, онлайн-та електронні сервіси	Зворотній зв'язок	Мови, на яких доступна інформація на сайтах	Обсяги фондів, електронних архівів та оцифрованих документів
ЦДНТА https://cdnta.archives.gov.ua	Так	Так	Так	Так	Так	Так	Частково (відсутні: форма зворотного зв'язку, чат-віджет, форум, онлайн звернення)	Так	Так
ЦДІАЛ https://tsdial.archives.gov.ua	Ні (не дотримано вимог до дизайну офіційних веб-сайтів органів)	Так	Так	Частково (відсутні інструменти доступності або функції)	Так	Так	Частково (відсутні: форма зворотного зв'язку,	Так	Так

	виконавчої влади та державних установ)			для слабкозорих; відсутнє поле пошуку інформації по базах даних)			чат-віджет, форум, онлайн звернення)		
ЦДІАК https://cdiak.archives.gov.ua	Ні (не дотримано вимог до дизайну офіційних веб-сайтів органів виконавчої влади та державних установ)	Так	Так	Так	Так	Так	Частково (відсутні: форма зворотного зв'язку, чат-віджет, форум, онлайн звернення)	Так	Так
ЦДАЕА https://tsdaea.archives.gov.ua	Частково (шапку сайту розроблено без дотримання вимог до дизайн-коду)	Так	Так	Так	Частково (відсутня можливість доступу до старої версії сайту)	Так	Частково (відсутні: форма зворотного зв'язку, чат-віджет, форум,	Так	Так

							онлайн звернення)		
ЦДАМЛМ https://csamm.archives.gov.ua	Ні (не дотримано вимог до дизайну офіційних веб-сайтів органів виконавчої влади та державних установ)	Так	Так	Так	Так	Так	Частково (відсутні: форма зворотного зв'язку, чат-віджет, форум, онлайн звернення)	Так	Так
ЦДАГОУ https://tsdahou.archives.gov.ua	Так	Так	Так	Так	Так	Так	Частково (відсутні: форма зворотного зв'язку, чат-віджет, форум, онлайн звернення)	Так	Так
ЦДАВО https://tsdavo.gov.ua	Ні (не дотримано вимог до	Так	Так	Так	Так	Так	Частково (відсутні	Так	Так

	дизайну офіційних веб-сайтів органів виконавч ої влади та державни х установ)						: форма зворотно го зв'язку, чат- віджет, форум, онлайн зверненн я)		
--	---	--	--	--	--	--	--	--	--